

Nr 1 1972
Årgång 24
Pris 2:50

vi människor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska Kvinnors Vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställighet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft delta i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidens grundval.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV).

KDV hade 1969 anslutna organisationer i 90 länder med omkring 200 miljoner medlemmar.

KDV har nu tillerkänts konsultativ status I (tidigare hette det A) hos FN:s ekonomiska och sociala råd. Endast 16 organisationer har denna status vilken innebär rätt att yttra sig vid rådets sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

USA ut ur Indokina!

Sedan oktober månad pågår i vårt land en namninsamlingskampanj för stöd åt kravet på att USA skall dra bort alla sina soldater, sina piloter, sitt bombflyg och alla sina förintelsevapen från Vietnam, Laos och Kambodja, ett krav som flertalet av svenskar ställer sig bakom. Kampanjen leds av en kommitté, sammansatt av en mängd politiska, kristna, fackliga och andra organisationer, däribland Svenska Kvinnors Vänsterförbund.

Vi hoppas och tror att du också vill hjälpa till här! Därför har vi lagt en namninsamlingslista i denna tidning. På listans baksida finner du en rad upplysningar. Bland annat att endast antalet namn bokförs. Namnräkningen blir offentlig och kontrolleras av en kontrollkommitté. Denna består av en rad kända personer (deras namn fin-

ner du också på listans baksida). Efter att räkningen verkställts förstörs listorna. Resultatet av namninsamlingen kommer att tillställas USA:s regering, det vietnamesiska folkets representanter i Sverige och den svenska pressen.

Även om du inte har möjlighet att springa runt i husen och samla namnunderskrifter så kan du i varje fall skriva på själv och kanske få dina närmaste att göra det. Är du yrkesarbetande kanske dina kamrater skriver på om du visar dem listan. Kom ihåg att varje namn är värdefullt. En lista måste inte vara fulltecknad — även om den bara upptar två—tre namn så sänd in den till Kampanjkommittén, vars namn och adress du finner på listans framsida.

Alla har vi här en chans att gör en insats till stöd för Vietnams folk och för folken i hela Indokina. Låt oss utnyttja den!

vi människor

Nummer 1 1972 — 24:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
LOUISE WALDÉN
KATJA WALDÉN
HJÖRDIS LEVIN
ELISABETH VON HELAND

Vi Människor utkommer med fyra nummer om året

Prenumerationspris per år 10 kr

Postgiro 5 13 23

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND

Box 3021, 161 03 Bromma

Tel. 08/87 79 14

Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB, Borås 1972

Stöd Umeå-studenterna!

Så här skriver umeåstudenterna i sitt informationsblad "Ohyra":

"De ständiga hyreshöjningarna är en plåga som de flesta av oss får vidkännas. På en del håll har hyresbetalarna börjat ta upp kampen mot de höga hyrorna. Just nu pågår en hyresstrejk bland hyresbetalarna i Umeå studentbostäder...

Denna strejk är av lokal natur och kommer följaktligen att ge en lokal lösning. För att genomdriva krav som sänker hyrorna överlag kommer att behövas en mer omfattande kamp. En viktig uppgift blir därför att bygga upp en landsomfattande hyreskampfront. En enhetsfront byggd på motsättningen mellan hyresbetalare och hyresprofitörer. Det är bara enad kamp som ger resultat."

Umeåstrejken är en aktion som berör inte bara studenter utan alla hyresbetalare. SKV har i ett brev uttalat sitt stöd till umeåstudenterna och även skickat ett bidrag till deras kampfond.

På gräsrotsnivå

Medelson, medelsvenson, vi kring köksbordet, basplanet, och nu sedan några år gräs-rötterna — det är vi det. Gräsrötterna — givetvis en översättning från engelska resp. amerikanska språket — är faktiskt ett konstigt begrepp. Det har verkligen gått utför med oss, när vi tvingats under jorden. Kanske utgör vi drömmen om den ideella medborgaren i ett fritt, demokratiskt land när allt kommer omkring. Vi syns inte, vi hörs inte, vi kan inte röra oss, vi sticker inte upp på något sätt. Strängt taget borde vi inte heller kunna längta efter sol, ljus och rörlighet, men hur det än är så gör vi det på ett ganska oförskämt sätt.

För att återgå till ämnet: vi gräsrotter resulterar i ett härligt grönt frodigt gräs som vi tyvärr inte får se men som utgör en förträffligföda för såväl fromsinta kor som eldiga hästar, för att inte tala om biffkor och övriga representanter för gräsätarna, vilka i sin tur föder en härskara av präktiga rovdjur.

— Faktiskt, benämningen gräsrotter kanske när allt kommer omkring inte är så galen — visst ligger det något i liknelsen.

I ett demokratiskt samhälle representeras givetvis gräsrötterna och får utan vidare rösta vart tredje år. Dessemellan skall de hålla tyst, vilket ju bör ligga bra till för rötter. I en och annan opinionsundersökning angående partiledarnas popularitet tolereras de dock.

Men ack, ett och annat förvildat rotskott — faktiskt ganska många egentligen — sticker upp, agerar och till och med talar. Så nu övergår vi från liknelse till verklighet, som ni förstår.

Vi förvildade framträder på många sätt: vi demonstrerar, vi skriker och protesterar, vi lägger oss i miljövard — trots att det finns både Naturvårdsverk och giftnämnd och de stora företagen dessutom satsar stora pengar på expertis.

Absoluta toppen av våra valda representanter är sårade.

— Ska ni gå emot beslut fattade i demokratisk ordning, säger de omväxlande sorgsna, besvikna och förbannade.

Rotskotten försöker förklara att när de gick och valde för ett och ett halvt år sedan, talades det t. ex. mycket litet om EEC, som de hyser ett opassande intresse för, och miljövard ...

Senast hördes handelsminister Feldt i radio vädja till folkets känsla för sina i demokratisk ordning valda ombud. Han tycker inte om jord något vidare och han har förklarat i Veckojournalen: "Nog är det många som betraktar oss nya som allvarligt handikappade för att vi inte varit ute i produktionen. Många anser att man ska ha kvar matjorden under naglarna för att representera folket".

Det är förresten också han med de sex barnen och den adliga frun som hushållar så billigt att hon t. o. m. går barfota.

Vi får inte nöja oss med att lägga en valsedel vart tredje år. Inte heller får vi nöja oss med att kverulera sinsemellan. Vi skall ställa våra krav, bråka och kämpa för dem. För

- fred och avrustning
- bort med låglöner
- fram för daghem
- jämlikhet i verkligheten
- bättre — mycket bättre — miljövard.

E. P.

Innehåll:

Ledare	3
Alexandra Kollontay 100 år. Margit Palmaer	4
Angela Davis. Barbro Backberger	12
Nya bombningar i Vietnam. Carsten Palmaer	15
Abortutredningen — SKV:s remissvar ..	16
De flyttar från stan. Katja Waldén	17
De är utan jobb. Katja Waldén	20

10-talets bilder	21
Tidevarvet — en opinionsbildare. Margit Palmaer	23
Två flickor om "7 flickor"	24
Statsrådet gifter sig	25
Sånger om kvinnor. Gertrud Gidlund ..	26
Tjejsnack	27
4 dikter av Astrid Pettersson	28
Minneslundar och vita gravstenar. Maja Ekelöf	29
SKV:s Vietnaminsamling	30
Annonser	31

Den 19 mars är det jämt 100 år sedan Alexandra Kollontay föddes, den 9 mars tjuo år sedan gick hon bort. Hennes öde upphör inte att fängsla. Revolutionären, agitatorn, folkministern, diplomaten, författarinnan. Och i alla sina roller en kämpe för kvinnans rättigheter och skyldigheter som arbetare, samhällsmedborgare, mor. Hon kompromissade aldrig och hamnade därigenom ibland i opposition till partiet, bl. a. när det gällde NEP-politiken, byråkratiseringen och fredsfördraget i Brest-Litovsk. En tid var hon också ansluten till den s. k. arbetaroppositionen. Kanske har det bidragit till att hennes liv och gärning kommit i skymundan, även i Sovjet. Hennes dagboksanteckningar ligger fortfarande opublicerade i ett arkiv i Moskva. Följande skildring är hämtad ur Margit Palmaers efterskrift till "Kvinnans ställning i den ekonomiska samhällsutvecklingen", Kollontays föreläsningsserie som nu åter finns på svenska i en pocketbok utgiven av Gidlunds förlag. Efterskriften återges något förkortad.

Alexandra Kollontay

Alexandra Kollontay föddes i Petersburg den 19 mars 1872, en kall och blåsig dag när snön virvlade i luften — —

Lilla Alexandra eller Sjura, som hon kallades, var vaken och vetgirig. Redan tidigt började hon lägga märke till människornas olika lott och grubbla över det: Sina första intryck av krigets grymhet fick hon i Bulgarien, där fadern varit kommenderande general och dit familjen för en tid flyttat. — —

Det blev skoldags för lilla Sjura, men det bestämdes att hon skulle läsa hemma för en guvernant, vilket var vanligt i välbeställda familjer på den tiden. Guvernanten hette Maria Stachova och hade anknytning till den revolutionära rörelsen Narodnaja Volja, Folkviljan. Hon bevittnade avrättningen av förövarna av attentatet mot Alexander II, bland dem Sofia Perovskaja, 1881, och hennes berättelse om den ohyggliga händelsen gjorde ett djupt intryck på eleven.

Sjuras mor var finländska och somrarna tillbringade man på familjeegendomen Kuusa i sydöstra

Finland. Dessa somrar kom att betyda mycket för Sjura. Det var här hon grundlade den kärlek till Finland, som många år senare skulle komma ambassadören Kollontay att nedlägga ett så intensivt arbete på att föra de finskryska fredsförhandlingarna lyckligt i hamn — —

Men det som nog ända gjorde det starkaste intrycket på den finländska landsbygden var kontrasten mellan herrgårdsfolkets och de fattiga torparnas liv. Säkerligen var det dessa upplevelser som till slut resulterade i hennes första stora arbete, **Finländska arbetares liv**, som utkom 1903 och som nu är klassisk för den period det behandlar. I tre år samlade hon material till boken, studerade landets historia, näringsliv och arbetarrörelse och lyckades ge en utomordentlig bild av kapitalismens utveckling och arbetarnas villkor i storfurstendömet Finland. — —

Trots familjens motstånd gifte sig Alexandra med sin stora kärlek, en fattig släkting från en radikal familj, ingenjör Kollontay.

Ett par korta år av lycka, en liten sons födelse — så började stugan kännas den unga frun för trång. Hon var inte skapad till burfågel — hon längtade ut till de stora vidderna, till att pröva sina vingars styrka.

Familjen var till att börja med bosatt i Tiflis, numera Tbilis, men flyttade snart till Petersburg. Där fick Alexandra genom sin forna guvernant en viss kontakt med bildningsverksamheten för arbetarna och genom den och det Politiska Röda Korset också med de politiska fångarna i Schlüsselsburg. Ännu hade hon dock inte någon direkt kontakt med den revolutionära rörelsen.

1896 inträffade en avgörande händelse.

Ingenjör Kollontay skulle företa en tjänsteresa till en av Rysslands största textilfabriker, Krensholms i Narva med 12.000 arbetare, och föreslog sin hustru att följa med.

Vad hon där fick se överträffade hennes värsta farhågor. Arbetarna, bland vilka många kvin-

nor och barn som ju utgjorde billig arbetskraft, arbetade från halv sex på morgonen till åtta på kvällen för en usel lön. De bodde i trånga, stinkande arbetarbackar och prygel hörde till ordningen för dagen. Inte minst misshandlades barnen av mästare och gäslärer.

Alexandra frågade sig efteråt om hon hade rätt att glädja sig åt livet när det fanns så mycket lidande, orättvisa och förtryck.

Samma år inträffade en stor textilarbetarstrejk i Petersburg med 30.000 deltagare och ledd av **Kampförbundet för arbetarklassens befrielse**, som grundats av Lenin 1895 och var Rysslands första revolutionära marxistiska organisation. Här fann Alexandra Kollontay äntligen vad hon så länge sökt.

"Detta exempel på växande medvetenhet hos det förslavade och fullständigt rättslösa proletariatet föranledde mig att redan definitivt övergå till marxisternas läger," skrev hon senare.

Och efter ett par år bröt hon upp, efter svåra inre strider, från sin man och sin lille son som hon både älskade så högt.

I augusti 1898 anlände hon till Zürich i Schweiz, dit många revolutionära studenter funnit vägen före henne. Hon studerade ekonomi och statistik samt tog lektioner för den kände professor Herkner vars åsikter hon dock snart tog avstånd ifrån. Han hade börjat som marxist men trodde nu mera på Kooperation och fackföreningar som vägar till socialismen. Han rådde henne att studera den engelska arbetarrörelsen och gav henne rekommendationer till paret Webbs. Men Alexandra hade inte mycket till övers för fabianerna, istället började hon studera de engelska arbetarnas liv på egen hand. Hon gick omkring i slumkvarteren, hon besökte kvinnogillen, arbetarklubbar och fackföreningsmöten och hon blev mer och mer övertygad om reformismens oförmåga att åstadkomma verkliga förändringar —

Hon fick också kontakter med

ledande socialister. En av dem var Rosa Luxemburg, som hon beundrade och blev nära vän med, en annan den marxistiske teoretikern, senare mensjeviken Plechanov. — — —

1903, efter den andra partikongressen, kom det till en brytning mellan de båda fraktionerna, (mensjeviker och bolsjeviker, reds anm.) och 1905 utbröt den första ryska revolutionen.

Alexandra Kollontay hörde till dem som deltog i den blodiga söndagens demonstration i Petersburg, då över 140.000 arbetare vädjade till tsaren i sin nöd:

"Jag gick med demonstranterna till Vinterpalatset, och bilden av den grymma räfsken med de obehäpnade arbetarna har outplånligt etsat sig in i minnet.

En ovanligt klar sol för januari, förhoppningsfulla ansikten... Den ödesdigra signalen åt trupperna kring palatset... Blodpölarna på den vita snön... knutpiskorna... gendarmernas rop... döda... sårade... mördade barn..."

Mer än tusen hade dödats, nära fem tusen sårats, bland dem många kvinnor och ungdomar.

De repressalier som följde hade endast till resultat att revolutionärerna förstärkte sin verksamhet. Kollontay hörde till de aktiva, skrev flygblad, som trycktes på hemliga tryckerier, delade ut dem, talade på möten, försökte skaffa pengar till rörelsen. Det var vid denna tid hon första gången träffade Lenin och Krupskaja, i den illegala verksamheten.

Den allryska kvinnokongressen 1908

Hon hade nu mer och mer kommit att verka bland arbetarkvinnorna, och hon polemiserade mot den mycket aktiva borgerliga kvinnorörelsen:

"Ni påstår att alla kvinnor är systrar. Men arbetarkvinnans befrielse är en sak som rör hela arbetarklassen och inte bara kvinnorna. Endast tillsammans med arbetarna kan den arbetande kvinnan tillkämpa sig ett sådant liv att hon fritt kan välja yrke, ägna sig åt moderskapet, tjäna samhället och vetenskapen, att hjär-

tats fria dragning inte förvrängs i anpassning till fördomar och herrar kapitalisters fördel."

I denna anda skrev hon också en bok om kvinnornas frihetskamp som hon kallade **Kvinnofrågans sociala grundvalar** och som väckte stort intresse i arbetarkretsar. Närmaste anledningen till boken var den stora allryska kvinnokongress som förbereddes av de borgerliga kvinnoorganisationerna och kom till stånd i december 1908.

Men även arbetarkvinnorna förberedde sig. Under täckmantel av syföreningar, födelsedagsfirande och bjudningar samlades de och diskuterade de anföranden man skulle hålla på kongressen. Inte mindre än femtio sådana möten lyckades man genomföra.

Över tusen delegater infann sig, bland dem 45 arbeterskor men ingen bondkvinna. Det var ett stort uppbåd av lärarinnor, läkare, författarinnor och eleganta damer — beskrivningen påminner om den rösträttskongress som hölls i Stockholm ungefär vid samma tid.

Alexandra Kollontay talade. Hon skildrade arbetarkvinnornas hårda liv och underströk att någon verklig förändring kunde inte ske förrän i ett socialistiskt samhälle. Några förbättringar kunde dock göras redan nu, nämligen införandet av kvinnornas likställighet med männen och skydd för moderskap och kvinnligt arbete.

Hennes tal mottogs med en storm av ovilja men också av applåder.

Tyvärr kunde hon inte stanna till kongressens slut — polisen var henne på spåren. Så måste hon i all hast ge sig av utomlands, denna gång för nära nio långa år.

Alexandra Kollontay blev kosmopolit, men en kosmopolit som alltid fann de kretsar där hon hörde hemma, de revolutionära arbetarna. I städerna var hon en kär gäst hos många arbetarfamiljer, på landsbygden slog hon sig ner vid böndernas bord. — — —

Hon var en lysande talare som

”inte bara vädjade till förnuftet utan även till hjärtat” och som alltid sökte och fann de rätta, enkla orden. Hon inbjöds också ofta till möten och kongresser: i England 1909, i Danmark 1910, i Malmö tillsammans med bland andra Jaurès samma år — — —

På våren 1911 bosatte hon sig i Paris, som nu var centrum för de ryska flyktingarna. De flesta av dem hade det knappt om medel och en hjälporganisation hade bildats, i denna tog Kollontay livlig del. Hon hjälpte också till att organisera arbetarkvinnornas strejk mot dyrtiden samt talade mot förlängd värnplikt och den ökande militarismen. Även i Belgien hjälpte hon till att förbereda en strejk, i gruvdistriktet Borinage, och i Schweiz föreläste hon på inbjudan om kvinnofrågor.

Hennes kontakter med arbetare i olika länder gav henne material till boken *I arbetarnas Europa*, som utkom 1912 i Petersburg. Här skildrade hon arbetarnas liv i

Tyskland, England, Danmark och Sverige. Boken mottogs med stort intresse, särskilt av ryska läsare. De tyska socialdemokraterna som mer och mer gått in för reformernas väg, var däremot inte lika entusiastiska utan kände sig stuckna.

Efter det 1905 års revolution krossats medgav dock tsaren för en tid en något större frihet åt partierna och även socialdemokraterna blev representerade i tredje riksduman. De förberedde nu ett lagförslag om arbetarförsäkring och uppdrog åt Kollontay att utarbeta avsnittet om moderskapsförsäkring, något som hon gärna åtog sig. Ämnet hade alltid intresserat henne och hon samlade nu ett omfattande material, bland annat genom studier i British Museum 1913. Dessa studier resulterade så småningom i boken *Moderskapet och samhället*, ett grundläggande verk på 600 sidor. Självfick hon inte vistas i sitt hemland, men hon kunde åtminstone hjälpa dess framstegsvänliga människor i

deras kamp för ett nytt och rättvisare samhälle.

Sedan decennier låg intresset för kvinnofrågor i luften i hela Europa. — — —

Kampen gällde ingalunda bara rösträtt och mödraskydd och rätten till arbete på lika villkor som männen, den gällde också rätten till kärlek.

Naturligtvis kastade sig Alexandra Kollontay också in i den kampen. Själv visste hon mycket om kärlek men också om det traditionella äktenskapets instängdhet. Många gånger förälskade hon sig, men när kärleken kom i konflikt med hennes arbete i revolutionens tjänst blev det alltid arbetet som avgick med segern. Detta är också ett genomgående tema i hennes artiklar och berättelser. Ivrigt sökte hon efter den ”Nya kvinna” som nu började uppstå, både i verkligheten och i litteraturen, och hon menade då inte bara enstaka elitkvinnor utan också eller framför allt miljonär-

méerna självförsörjande kvinnor i fabriker och på kontor.

Så här skildrar hon dem:

"Och vilka äro dessa nya kvinnor? De äro icke de rena, älskliga flickorna, vilkas roman fann sitt slut i en välordnad förlovning, icke hustrurna som lida under mannens otrohet eller själva gjort sig skyldiga till äktenskapsbrott, icke heller de gamla mörna som begråta sin ungdoms olyckliga kärlek och lika litet 'kärlekens prästinnor' offren för sorgliga levnadsförhållanden eller sin egen lastbara natur. Nej, det är en alldeles ny 'femte' hittills okänd typ av hjältinnor med självständiga fordringar på livet, hjältinnor som hävda sin personlighet, hjältinnor som protesterar mot kvinnans allsidiga förslavande i staten, familjen och samhället och som kämpa för sin rätt som sitt köns representanter. Självständiga kvinnor är det mest, som trycka sin prägel på denna allt oftare förekommande typ."

Alexandra Kollontay under olika perioder av sitt liv. Fr.v.: 1907, 1910 vid socialistkongressen i Köpenhamn, 1920 på talartribunen, januari 1952 i Moskva.

Detta står att läsa i **Den nya moralen och arbetarklassen**, 1913 och det gör också följande citat, där hon drar upp en klar skiljolinje mellan de borgerliga feministernas och arbetarkvinnornas utgångspunkter i kampen för de kvinnliga rättigheterna:

"Men medan hos arbetarklassens kvinnor striden för att värna sin rätt och befästa sin personlighet sammanfaller med klassens intressen, stöta de andra samhällslagrens kvinnor på oväntade hinder: ideologin inom deras klass är fientlig mot omgestaltningen av den kvinnliga typen. Inom den borgerliga omgivningen bär det kvinnliga 'upproret' en vida skarpare prägel, dess former ha en mycket starkare relief, och den nya kvinnans själsdramer äro här vida skarpare, färgrikare och mer komplicerade. En så skarp sam-

manstötning mellan den nya kvinnans psykologi, som ännu ej är färdigbildad, och klassideologin finns icke i arbetarklassen och är där icke ens möjlig. Den nya kvinnotypen, i sitt innersta självständig, oberoende och fri, motsvarar den moral, som arbetarklassen utarbetar just i sitt eget klassintresse. För att fullfölja sin kallelse behöver icke arbetarklassen någon mannens tjänarinna, inte någon opersonlig hemvarelse, som utrustats med passiva, kvinnliga dygder utan en personlighet som uppreser sig och revolterar mot allt slags slaveri, en aktiv, medveten, likaberättigad medlem av gemenskapen, klassen." — — —

*

Det drog ihop sig till världskrig.

Alexandra Kollontay befann sig i Tyrolen vid krigsutbrottet, men störtade genast iväg till Berlin där

Under upprorsdagarna 1917 träffade Kollontay "den röde matrosen" Pavel Dybenko. De förälskade sig i varann och var de första som ingick äktenskap efter de nya lagarna. De skilde sig senare, 1923. Här syns de tillsammans på ett familjefoto från 1919.

hennes son Mischa vistades och befanns just skickad i koncentrationsläger. I det tyska riksdagshuset kom hon att uppleva sitt livs chock: hon var närvarande den ödesdigra dagen, den 4 augusti, då de tyska socialdemokraterna röstade för krigskrediterna. Och inte nog med det, alla hennes gamla vänner tycktes gripna av patriotisk yra och flera gick ut som frivilliga. Hela hennes värld tycktes med en gång slagen i spillror. Några modiga opponenter fanns dock, bland dem hennes vän Karl Liebknecht.

Var fanns hon under krigsåren? I Ryssland var hon alltså portförbjuden, men hon vistades i Norge, i Sverige — varifrån hon blev utvisad — och på föredrags-turnéer i Förenta Staterna. Hennes viktigaste uppgift blev nu att upprätthålla förbindelserna mellan Lenin och de ryska arbetarna. På uppdrag av Lenin skrev hon också en broschyr, *Vem drar nytta av kriget?* som var avsedd för krigsfångar och översattes till många språk. Där hette det:

"Kamrat, arbetare, menig i fiendearmén. Jag vet nu: det är in-

te du som är min fiende. Räck fram din hand, kamrat! Vi är båda utsatta för bedrägeri och våld. Vår gemensamma huvudfiende är bakom oss. Låt oss vända vapnen mot våra verkliga, våra gemensamma fiender!"

Denna fiende, gemensam för arbetare i alla länder, var kapitalismen.

Revolution i Ryssland!

I Oslo nåddes Alexandra av alarmerande rykten från Ryssland. Och i mars 1917 kunde hon i en norsk tidning läsa de med fetstil tryckta orden: Revolution i Ryssland! Hon brann av iver att resa hem men ville först avvakta direktiv från Lenin. De kom. Och nu kunde hon börja packa, sina egna manuskript samt Lenins brev och direktiv som hon omsorgsfullt gömde. Under hela den långa resan gnagdes hon av oro att inte släppas igenom, men allt gick bra. Och väl hemkommen kastade hon sig genast in i arbetet, organiserade val av delegater till Petrograd-sovjeten samt skrev i den nu legala Pravda och Rabotnitsa, Arbetarkvinnan. Hon skickades också

till Helsingfors och Kronstadt för att agitera bland matroserna och hon for till Sverige för att delta i en konferens men blev på återvägen häktad på order av Keren-skij. — — —

Till slut släpptes hon dock fri efter påtryckningar från Petrograd-sovjeten, där hon för övrigt själv var medlem. Och nu kunde hon delta i det historiska möte, där bolsjevikerna med Lenin i spetsen beslöt att förbereda väpnat uppror för att gripa makten. Hon ägnade sig nu helt åt dessa förberedelser och deltog också som delegat i den andra sovjetkongressen i Smolny den 7 november, då Lenin utropade sovjetrepubliken.

"Frågar man mig vilket ögonblick som var det största, det minnesrikaste i mitt liv, så kommer jag utan tvekan att svara: det var det ögonblick då sovjetmakten utropades," skrev hon senare.

Alexandra Kollontay blev folkkommissarie, chef för folkkommisariatet för den sociala välfärden. De år som följde var fyllda av inre och yttre strider, av nöd och upplösning men också av framtidstro och uppbyggnadsarbete.

Nu var det inte bara frågan om att skriva och tala, nu gällde det först och främst att handla. Praktiska uppgifter hopade sig. — — —

Men Kollontay bet ihop tankarna och arbetade vidare. Senare skrev hon:

"Detta var hetsiga och avgörande månader för vår revolution. Vi var ständigt hungriga, sällan fick vi tillfälle att sova ut en natt, men vi arbetade självförgäta, hade bråttom att bygga upp det nya livet. Vi kände på oss att allt som vi gjorde måste göras just nu, låt vara att det bara blev halvfärdigt — i morgon skulle det redan vara för sent, då förestod andra uppgifter."

Ett dekret utfärdades till alla arbetarkvinnor, mödrar, lärare och läkare, där de uppmanades att verka för upprättandet av institutioner för mödra- och barnavård. Och de kom till stånd, över

hela Ryssland organiserades daghem, hittebarnshem och barnavårdscentraler, dessutom anordnades kurser för arbetar- och bondkvinnor för att snarast få fram personal. En rad nya lagar kom också till stånd på Kollontays initiativ för att skydda kvinnors och barns intressen. De gällde äkta makars fullständiga jämlikhet, samma rättigheter för barn födda inom och utom äktenskapet, ledighet kring förlossningen samt moderskapsbidrag.

Författarinnan och diplomaten

Hon skickades också ut på resor till olika trakter för att väcka kvinnorna och förmå dem att starta daghem, lekplatser och barnkök. I en textilstad träffade hon en gammal arbeterska som ansåg att en kongress för arbetar- och bondkvinnor borde sammankallas, en idé som Kollontay fann god och som även Lenin gillade.

Och trots alla svårigheter lyckades man få till stånd kongressen, i november 1918. Det var den första allryska arbetar- och bondkvinnokongressen och över elva hundra delegater från hela sovjetväldet mötte upp, de flesta för första gången i Moskva, ja, kanske i en stad. Både Lenin och Kollontay talade, och entusiasmen var stor. Som en följd av kongressen beslöts att i anslutning till partikommittéerna och de lokala sovjeterna skulle särskilda kommittéer inrättas för arbetet bland kvinnorna. Inom partiets centralkommitté bildades också ett utskott för propaganda bland kvinnor, detta omorganiserades sedan till en avdelning för arbetet bland arbetar- och bondkvinnor och Kollontay blev 1920 dess ordförande. Hon deltog också aktivt i den massrörelse som nu kom till stånd för att dra in kvinnorna i uppbyggnadsarbetet, organisera moderskaps- och barnavård, upprätta kantiner, ta hand om de föräldralösa barnen och avskaffa analfabetismen. Det var en rörelse som fick ofantlig betydelse.

Många unga drogs in i arbetet och Kollontay hjälpte dem med både råd och dåd. Hon höll också

Kollontay på väg för att mottagas av Gustav V på slottet i Stockholm 1930.

en serie föreläsningar för student-skorna vid Sverdlovuniversitetet, och det är dessa föreläsningar som 1925 utgavs under titeln **Kvinnans ställning i den ekonomiska samhällsutvecklingen**. Hon deltog också i den andra internationella kommunistiska kvinnokongressen som samlades 1921 och var en stor glädje för henne. — — —

Till Norge skickades hon 1922 av Lenin för att upprätta handelsförbindelser och söka få till stånd ett diplomatiskt erkännande av Sovjetunionen. Båge missionerna blev framgångsrika, och 24 februari erkände Norge som ett av de första länderna i världen Sovjetunionen. Alexandra Kollontay utnämndes så till minister och blev därmed världens första kvinnliga diplomat.

Efter några år i Norge, då hon fått till stånd ett handelsavtal och lyckats förbättra relationerna mellan de båda länderna, började hon se sig om efter nya och svårare uppgifter. Hon blev utnämnd till minister och handelsrepresentant i Mexico, ett land som i hög grad intresserade henne. Men tyvärr

tålde inte hennes hjärta det påfrestande klimatet och hon måste återvända till Europa, till sin tidigare ministerpost i Norge.

Under ett mellanspel i Moskva hösten 1927, då hon just kommit hem från Mexiko, träffade jag henne. Hon var inte ung längre, både på den lilla gracila gestalten och i det vackra ansiktet hade åren satt sina spår. Men de mörka ögonen under de bågiga ögonbrynen strålade och hennes leende var gott och varmt. Vi satt i hennes stora rum på Hotell Metropol och hon serverade te med kakor och sylt, som hennes vänner skickat henne som välkomsthälsning.

Vi talade om hennes bok **Arbetsbiens kärlek** som väckt så stor uppståndelse, inte bara i Västeuropas länder utan också i Sovjetunionen. Gillade hon själv de fria förbindelser hon skildrat med sådan fördomsfrihet?

Hon funderar lite på frågan, så ger hon svaret:

”Ser ni, vi befinner oss mitt i en sådan enorm nydaningsprocess, som inte bara gör om de yttre

förhållandena utan också förhållandena människorna emellan. Jag tror inte erotiken kommer att spela samma roll i framtiden, som den gör nu och som den ännu mer har gjort. Å, när jag tänker på vår generation — så mycket vi gav och så mycket vi fick lida! Framtidens kvinna kommer att ge mindre — och att lida mindre. Hon får helt enkelt inte tid att tänka så mycket på kärlek, hennes arbete i samhällets tjänst kommer att absorbera henne mer och mer.”

Och när jag undrar vad som då

Ett urval skrifter av och om Alexandra Kollontay

Kollontay, Alexandra *Die Arbeiter-Opposition in Russland*, Leipzig 1921

Kollontay, Alexandra *Der geflügelte Eros*, Berlin 1922

Kollontay, Alexandra *Die neue Moral und die Arbeiterklasse*, Berlin 1920

Den nya moralen och arbetarklassen, Stockholm 1923

La femme nouvelle et la classe ouvrière, Bryssel 1932

Kollontay, Alexandra *Weg der Liebe*, Berlin 1925

Kollontay, Alexandra *Ziel und Wert meines Lebens* Ed. Elga Kern, München 1926

Kollontay, Alexandra *Arbetsbiens kärlek*, Stockholm 1935

Kollontay, Alexandra *Den första etappen*, Stockholm 1945

Elgström, Anna Lenah i *Tidens kvinnor*, Stockholm 1944

Fetscher, Irving *Autobiographie einer sexuellenmanzipierten Kommunistin*, München 1970

Halvorsen, Carsten *Revolutionens ambassadör. Alexandra Kollontays Liv og Gjerning*, Köpenhamn 1946

Itkina, Anna *Alexandra Kollontay*, Progress, Moskva 1946

Michelsen, Ellen *Sju kvinnor ur den ryska revolutionens historia*, Stockholm 1932

Palencia, Isabella de *Alexandra Michailovna Kollontay, Kvinnan Kämpen Diplomaten*, Stockholm 1946.

egentligen kommer att bli kvar av kärleken tillägger hon:

”Kamratskapet, det bästa i kärleken. Framtidens män och kvinnor kommer att bli kamrater, i allt djupare bemärkelse, och deras kamratskap kommer att grunda sig på gemenskap, på gemensamma intressen och på gemensam kärlek till det stora hela. Det rent sexuella kommer däremot att bli mer underordnat — liksom det alltid varit för kvinnan — och det kommer, fast det låter tämligen paradoxalt, att bli henne tämligen likgiltigt åt vem hon ger sin kropp. Där har ni framtidens kärlek!”

En förverkligad utopin?

Utvecklingen gick väl inte alldeles som Alexandra Kollontay föreställde sig. Äktenskapen blev fastare, skilsmässor försvårades och familjen skyddades och omhulldes både genom lagliga och sociala åtgärder. Men grunden för sovjetäktenskapet tycks dock vara kamratskapet, gemenskapen inom en stor helhet.

I andra avseenden har dock utvecklingen i stort sett följt de riktlinjer hon var med om att utstaka både i teori och praktik under revolutionsåren. I de föreläsningar hon höll i Sverdlovuniversitetet för de unga studentskor som förberedde sig för att gå ut och arbeta i de nybildade kvinnoavdelningarna är grundtanken den att kvinnans ställning, rättigheter och betydelse i samhället bestäms av hennes roll inom folkhushållningen. Men i och med att kommunismen ”organiserar produktionen på det allmänna arbetets nya grundvalar” kommer också kvinnofrågan att lösas. ”Någon annan väg till dess lösning finns ej och kan ej finnas”.

Men det räcker inte med att kvinnan får samma rättigheter som mannen. Hon är inte bara en arbetande samhällsmedlem, hon är också mor. Och det är hennes uppgift att föda friska och livsdugliga barn, att sörja för fortväxten i den unga arbetarstaten. Men det är också arbetarstatens

uppgift att hjälp henne att fullfölja denna uppgift:

”Det är icke den privata familjens utan samhällets, statens uppgift att sörja för den växande generationen, barnen.”

Men om moderskapet ”icke är en privatsak utan en social plikt” så kommer äktenskapet i gengäld att mer och mer bli en privatsak, en överenskommelse mellan kontrahenterna. Märkligt nog har Ellen Key uttryckt precis samma tanke i sina skrifter, troligen låg tanken i luften bland sekelskiftets radikaler.

Men även om många tänkte så har få varit med om att förverkliga tanken som Alexandra Kollontay och hennes generation av revolutionärer förde fram. Men hon breddade också tanken:

”Var moder icke blott för ditt eget barn utan för alla arbetares och bönders barn!”

Det gällde ju inte bara att dra in massor av kvinnor i det nödvändiga uppbyggnadsarbetet efter revolution och inbördeskrig, det gällde lika mycket att under tiden och framdeles sörja för barns och mödrars trygghet, icke minst för de övergivna, ensamma barnen.

Här hade kvinnoavdelningarna sin stora uppgift. Och Kollontay framhöll med rätta att för kvinnorna låg det närmast till hands att dras in i sådant arbete som gränsade till deras tidigare uppgifter i hemmet som bespisningar och omvårdnad om barnen. För pysslet inom hemmets fyra väggar hade hon däremot liksom Lenin föga till övers. Uppgifterna fanns kvar, men de ålåg nu inte längre den enskilda husmodern utan hela samhället.

Hon är dock bekymrad över att man ännu hade alltför små resurser för att förverkliga planerna i större skala. Men arbetet härpå har oförtrutet pågått i decennium efter decennium, och nu, mer än ett halvsekel efter revolutionen, tycks problemen i huvudsak lösta, i varje fall vad beträffar daghem, mödra- och barnavårdscentraler och andra åtgärder för mödrar och barn. Men hemmen finns kvar och den enskilda

matlagningen är ingalunda avskaffad, även om man under arbetsdagen spisar på kanten. Att ha en egen vrå, helst en modern våning, att laga något gott på kvällen, att bjuda hem gäster — detta är glädjeämnen för människor i Sovjet liksom i andra länder. Detta sammanhänger säkert med den tidigare antydda utvecklingen av familjens ställning. Familjen avskaffades aldrig som man tänkte sig under krigskommunismen — den stärktes.

Fortfarande anser man dock att kvinnorna har för stora bördor i hemmet och för att avlasta dem inrättades för några år sen serviceministerier i de olika republikerna. Att **männen** skulle kunna ta sin andel av hushållsarbetet — något som vi i Sverige så länge propagerat för — har däremot aldrig varit populärt. Lösningen består inte i uppdelningen av sysslorna utan att de i så stor utsträckning som möjligt flyttas

över till institutioner utanför hemmet. Och här fullföljer man alltså de linjer Alexandra Kollontay en gång drog upp.

År 1930 blev Alexandra Kollontay Sovjets minister i Stockholm, 1943 utnämndes hon till ambasadör. Hon hade många och vanskliga uppgifter, framför allt under de svåra krigsåren, men hon fick också många vänner och goda förbindelser, inte bara inom diplomat- och affärskretsar utan också bland konstnärer, författare och vetenskapsfolk. Hennes många krävande uppdrag tog dock hårt på hennes redan förut vacklande hälsa och efter fredsförhandlingarna med Finland bröt hon samman och blev liggande svårt sjuk. 1945 flög hon till Moskva för att avlägga rapport och kom sedan aldrig tillbaka till Sverige. Hon fortsatte dock att arbeta inom utrikesministeriet men levde nu ett lugnare liv i

kretsen kring sin son och hans familj. Någon gång kunde hon dock fortfarande uppträda offentligt och möttes då alltid av vördnad och tillgivenhet. Vad som höll henne uppe trots de allt svårare hjärtsmärtna var hennes kärlek till livet och hennes intresse för den sjudande händelseutvecklingen.

"Jag har ännu långt ifrån utträttat allt vad jag vill på denna vår planet och tänker därför inte försvinna som en liten atom i världsrymden," skrev hon strax före sin bortgång, den 9 mars 1952. Hon skulle då om några dagar fyllt 80 år.

Hennes stoft vilar nu på den gamla stämningsfulla kyrkogården intill det forna Novo-Devitjikklostret i Moskva. Men hennes minne lever och hennes namn kommer alltid att nämnas bland dem som brutit nya vägar för kvinnorna.

Margit Palmær-Waldén

Bland en studiegrupp med kvinnor i Vostok 1920.

BEFRIA ANGELA DAVIS!

Den 31 januari började rättegången mot Angela Davis, en av de många politiska rättegångarna i USA:s historia.

Vem är Angela Davis? Vad är hon anklagad för?

Vi kunde möta henne i TV 1 kvällen före julafton förra året i en intervju från hennes fängelsecell i Palo Alto i Californien. Vi såg ett intensivt och vackert ansikte under en trotsigt krusig afrikansk frisyra, en ung kvinna på 27 år som trots att hon suttit fängslad i över ett år, tidvis i isoleringscell och som trots att hon ser döden i gaskammaren hota på andra sidan rättegången, förmådde utstråla samlad intelligens i varje sats hon yttrade, utstråla mod och lidelse för rättvisa med varje skiftning i sitt fina ansikte.

Den officiella anklagelsen mot Angela Davis lyder på delaktighet i mord och olaga bortrövande. Först några fakta om hennes person och om det officiella USA:s försök att tysta henne fram till den händelse som ledde till att hon häktades.

AD kommer ur en relativt välbeställd medelklass i djupa Södern: Birmingham i Alabama. Hon har bakom sig imponerande studier i filosofi, sociologi, tyska och franska. Hon har studerat vid Sorbonne i Paris, vid Goethe-universitetet i Frankfurt-am-Main och vid Brandeis University i Waltham i Massachusetts (där den världsberömda filosofen Herbert Marcuse blev hennes lärare. Han har kallat henne den största begåvning han haft som elev).

På våren 1969 blev AD erbjuden en tvåårig tjänst som lärare i filosofi vid University of California i Los Angeles. Snart spreds rykten om att AD var kommunist, efter uttalande i den riktningen av en FBI-agent. Universitetskanslern föranstaltade om en

utredning, men utredningen förekoms av AD, som själv deklarerade att hon var kommunist och medlem i Che-Lumumbaklubben (en svart militant organisation, underavdelning till det kommunistiska partiet i Los Angeles).

AD avskedades, men lärarna vid hennes egen fakultet röstade ner beslutet. Samtidigt beslöt lärarna att upphäva det föregående förbudet inom fakulteten mot att anställa kommunister med röst-siffrorna 551 mot 4. Inför dessa fakta backade universitetsstyrelsen, och till Angela Davis första föreläsning som handlade om "Återkommande filosofiska teman i den svarta litteraturen" in-fann sig 2.000 studenter.

Starka negativa reaktioner över hela USA blev följden av universitetsstyrelsens beslut. T. o. m. medlemmar av de inflytelserika och härskande kretsarna reagerade. Så fastslog t. ex. en domare i högre rättsinstans att avskedandet av AD varit mot den amerikanska konstitutionen och krävde att AD skulle få behålla sin tjänst.

AD fick vara någorlunda ifred ett läsår — om man bortser från ständiga mordhot och trakasserier. Den 8 juni 1971 fattade universitetsstyrelsen ett nytt beslut om att AD skulle avskedas. Nu angav man som motiv för sitt beslut att hon engagerat sig i de svarta Pantrarnas kamp och att hon varit aktiv i en lokal befrielsekommitté för tre svarta fångar i Soledadfängelset, de s. k. Soledadbröderna. (En av dem var George Jackson, vars bok "Soledad Brothers/Brev från ett amerikanskt fängelse" väckt uppmärksamhet över hela världen och som 1971 kom ut på svenska, utgiven av PAN/Norstedt. George Jackson sköts i fängelset "under flyktförsök" 21 aug. 1971.)

Lärarna vid universitetet höll

dock fast vid sitt stöd åt Angela Davis och uttalade t. o. m. att de var beredda att finansiera AD:s tjänst genom att solidariskt avstå från en del av sin egen lön.

Enligt universitetsstyrelsens beslut tvingades dock AD lämna sin tjänst.

Nu över till den händelse som ledde till att Angela Davis fängslades efter en av de största människorjakterna i USA:s historia.

Som jag redan nämnt, var AD aktiv i en försvarskommitté för de tre "Soledadbröderna" George Jackson, John Clutchette och Fleeta Drumgo. Fängelset Soledad i Californien är beryktat för den rasism som härskar där. Vittnesmålen om rasismen därifrån är många — bl. a. berättar George Jackson om de olidliga förhållandena i sina fängelsebrev. Fängelseledningen uppmuntrar och utnyttjar på alla sätt de vita fångarnas fördomar och trakasserier mot de ickevita fångarna, allt enligt den gamla beprövade parollen "söndra och härska". Så förstör t. ex. de vita fångar, som assisterar vid utdelning av mat, de svarta fångarnas föda genom att hälla sodapulver, glasbiter, urin och avföring i den. I fängelsets TV-rum finns två avdelningar: en längst fram med mjuka fåtöljer för de vita fångarna, en längst bak med hårda pinnstolar för de svarta. När George Jackson vid ett tillfälle trotsade uppdelningen och satte sig längst fram fick han dels en anmärkning för brott mot disciplinen och dels blev stämningen bland de vita fångarna så lynchbetonad att han för säkerhets skull hölls inlåst i sin cell en längre tid!

Soledadbröderna var alla politiskt medvetna och därför besvärliga. Det gällde att få dem att bli dömda till så långa och hårda straff som möjligt. Vid ett upp-

lopp i fängelset dödades en vit vakt, och Soledadbröderna blev anklagade för att ha mördat vakten. Själva har de hävdat att de inte befann sig i den våning där upploppet och mordet ägde rum.

Det var vid denna tidpunkt som Angela Davis engagerade sig i Soledadbrödernas öde. Under sitt arbete i försvarskommittén för de tre kom hon i kontakt med George Jacksons 17-årige bror, Jonathan. Han blev hennes livvakt — hon hotades till livet både natt och dag. Mot denna bakgrund framstår det inte som något egendomligt att hon hade skjutvapen i sin ägo.

Den sjunde augusti 1970 avbröts en rättegång i San Rafael i Californien mot en svart intern från San Quentinfängelset av att Jonathan Jackson plötsligt kom in i rättsalen. Med orden: "All right, mina herrar, jag tar över nu" delade han ut karbiner till den anklagade och två andra svarta fångar som fanns i rättsalen i egenskap av vittnen och tog fem personer som gisslan, däribland domaren Haley. Enligt Los Angeles Times ropade någon: "Vi begär att Soledadbröderna ska vara frigivna senast klockan halv ett idag." Då de tre svarta försökte fly med sin gisslan öppnade poliserna och vakterna från San Quentin eld. Jonathan Jackson, den anklagade, ett av vittnena samt domaren dödades. Polisen hävdar att domaren döddes med skott från ett av de vapen, som Jackson hade med sej. Enligt uppgifter i San Francisco Chronicle den 24 nov. 1971 har en opartisk likbesiktning visat att domaren döddes av poliskulor. Försvarets likbesiktning har dessförinnan kommit fram till samma resultat.

Några dar efter händelsen konstaterade polisen att alla de fyra vapen Jackson haft med sig var registrerade på Angela Davis.

En häktningsorder, gällande medverkan i kidnapping och mord utfärdades för AD. Hon gick under jorden och sattes upp på FBI:s lista över USA:s mest eftersökta förbrytare. Den 13 oktober greps hon på ett motell i New York.

Arbetsgruppen för Angela Davis har bl. a. framställt den här affischen och ett vykort med texten "Mitt brott är inte att jag är svart utan att jag är röd. Befria Angela Davis". Båda vykortet och affischen har ritats av Torsten Bergmark.

Guvernör Nelson Rockefeller undertecknade en utlämningsorder för AD till Californien. På frågan varför hon flydde från Californien om hon ansåg sig själv vara oskyldig (AD har enligt en artikel i den västtyska tidningen Der Spiegel nr 46/1971 hävdat att Jonathan Jackson använde hennes vapen utan att inhämta hennes gillande för sin aktion) svarar AD: "Om en slav lyckades undkomma den vite slavdrivarens hugg och slag och ta sig över gränsen till en annan stat, var det bevis på hans skuld?... Jag flydde därför att jag var övertygad om att sannolikheten att jag skulle få en rättvis behandling i Californien var minimal. Jag skulle kunna tillägga att Los Angeles Times gjorde en undersökning i Los Angeles' svarta samhälle och erfor att 80 procent av de tillfrågade ansåg att jag handlade rätt då jag höll mig undan, eftersom att utlämna sig själv vore detsamma

som att överlämna sig till de självutnämnda bödlarna — den svarta befolkningens självutnämnda skarprättare."

Omständigheterna kring häktandet och utlämnandet av Angela Davis till staten Californien visar i ett skärande ljus hur de makt-havande anhängarna i USA av "lag och ordning" ogenerat själva sätter sig över lag och ordning när det gäller att komma åt miss-hagliga personer. Den 5 november lade advokaterna John J. Abt och Margaret Burnham in en framställan om Habeas Corpus (dvs. att ingen ska få godtyckligt häktas och kvarhålls i fängelse utan prövning och beslut av domstol). De två advokaterna hävdade att den edsförsäkran som låg till grund för arresterandet av Angela Davis innehöll "hopplösa brister". Trots detta undertecknade guvernör Rockefeller en ny utlämningsorder, som grundade sig på brottmålsmännens åtal, och den 3 de-

gement förklarade John Harlan, domare i Högsta Domstolen i staten New York: "Jag kan inte finna någon laglig grund varför jag skulle söka hejda utlämnandet."

Den 22 december fördes AD under extraordinära säkerhetsåtgärder — mitt i natten och i en konvoj av nio polisbilar — till en flygplats, varifrån hon flögs till Californien i ett nationalgardesplan; ett så ovanligt förfaringsätt att det krävde beslut från högsta ort.

Den 5 januari 1971 sammanträdde rätten för första gången i Californien. Trots envisa protester från åklagarsidan begärde och fick Angela Davis läsa upp ett uttalande, där hon hävdade att hon är oskyldig samt där hon begärde att få föra sin egen talan inför rätta tillsammans med de ordinarie försvarsadvokaterna. Denna begäran har också bifallits.

Fakta i den här artikeln har jag fått från:

Med Angela Davis mot USA-fascismen. En informationsbroschyr, som är utgiven av Arbetsgruppen för Angela Davis.

George Jackson: Soledad Brother/Brev från ett amerikanskt fängelse. Pan/Norstedts 1971.

Der Spiegel nr 46/1971 samt vid samtal med Torsten Bergmark, medlem i arbetsgruppen för Angela Davis.

★

Arbetsgruppen för Angela Davis, Box 808, 101 31 STOCKHOLM 1. Postgiro 85 00 81 — 1

Ordförande: Kjell E Johansson, tel. 08/97 39 61

Sekreterare: Bengt Liljenroth, tel. 08/43 85 42

Kassör: Hans Lindberg, tel. 08/716 80 85

I sitt anförande inför rätten sa AD bland annat följande: "Jag vidhåller att min närvaro i denna rättssal idag inte har något som helst att göra med någon brottslig handling. Jag är utsatt för en politisk konspiration, vilket inte på något sätt pekar på att jag skulle vara skyldig utan fastmer avslöjar staten Californien som en agent för politiskt förtryck. Ja, staten avslöjar verkligen vilken funktion den har då den lägger fram bevisen mot mig, min medverkan i mitt folks kamp, den svarta befolkningen, mot det här samhällets uppenbara orättvisor, och särskilt då mitt engagemang i försvarskommittén för Soledadbröderna. Det amerikanska folket har förmått att inbilla sig att ett sådant engagemang vore konstitutionsmässigt garanterat."

Straffet för de brott Angela Davis är anklagad för är döden Hon är ensam i sin fängelsecell, men som offer i kampen för rättvisa i det amerikanska samhället är hon en i en myllrande skara av desperata och modiga människor som kämpat genom århundraden. Bakom henne ser vi avteckna sig alla de mängder svarta som mördats i den långa raden av slavuppror, vi ser medlemmarna i den syndikalistiska arbetarorganisationen International Workers of the World, som massmördades 1919—1920. Där finns Joe Hill, som avrättades 1915, Sacco och Vanzetti som avrättades 1928, där finns Ethel och Julius Rosenberg, som avrättades under McCarthyepoken på 50-talet — alla offer för politisk hysteri och hänsynslöst maktmissbruk. I hennes egen generation finns rader av fängslanden, dödsstraff och mord utan dom och rannsakan. Huey P. Newton, Bobby Seale och George Jackson är några få namn. De har ändå blivit uppmärksammade, fått ett namn. Men de flesta har dött i obemärkthet och tysthet, och det är dem som Angela Davis och George Jackson identifierar sig med. "Jag minns nästan allt, tiden har inte kommit något att förblekna. Jag minns det allra första bortrövandet. Jag har ge-

nomlevt det, dött där, legat i de omärkta, grunda gravarna för de miljoner som gödslat den amerikanska jorden med sina lik, med bomull och säd växande ut ur mitt bröst, 'intill tredje och fjärde led', tionde, hundrade. I mitt inre strövade jag genom de oräkneliga generationerna och jag känner vad de alltid kände, fast dubbelt. Det kan inte hjälpas: det finns för många ting som påminner mig de tjugotre och en halv timmarna som jag sitter här i cellen. Det går inte tio minuter utan en påminnelse."

George Jackson, som skrev detta i ett av sina fängelsebrev (han kallade Angela Davis för "den främsta bland jämlikar"), vilar nu själv i en av de grunda, omärkta gravarna i den amerikanska jorden. Risken finns att Angela Davis inom en snar framtid går samma framtid till mötes som straff för sitt brott att delta i sitt folks och alla undertrycktas kamp för frihet och rättvisa.

Vad kan du och jag göra?

Över hela världen äger demonstrationer rum och författas petitioner med mottot: Befria Angela Davis! I USA har över 200 försvarskommittéer bildats. I Indien har kvinnor demonstrerat under parollen: "I fängelse med de amerikanska fascisterna — befria Angela Davis!" I Tyska Förbundsrepubliken har massmöten ägt rum på universiteten som samlat mer än 20.000 deltagare. Från Tyska Demokratiska Republiken har tiotusentals människor skickat uppmuntrande brev till AD.

I Sverige finns en arbetsgrupp för Angela Davis, vars adress finns härintill. Den tillhandahåller informationsbroschyrer, petitionslistor och affischer.

Hjälp till i kampen för att befria Angela Davis! Rekvirera petitionslistor, informera dina vänner, ta upp saken i din aktionsgrupp, din fackförening eller i andra organisationer du tillhör! Att Angela Davis är modig vet vi redan — låt oss stödja henne med alla krafter vi har.

Barbro Backberger

Opinion viktigare än någonsin!

Strax efter jul 1971 lät president Nixon och hans generaler åter bomba Nordvietnam.

Bombningarna pågick i fem dagar och var de häftigaste sedan "bombstoppet" 1968. Hundratals plan bombade och besköt Nordvietnams städer och byar.

Bombningarna var ett försök att sätta skräck i folket i Nordvietnam — ett försök att få nordvietnameserna att sluta skjuta ner amerikanska spaningsplan och sluta stödja broderfolken i Sydvietnam, Laos och Kambodja.

Naturligtvis misslyckades försöket. Fyra års dagliga terrorbombningar skärpte bara nordvietnamesernas försvarsvilja och hat mot angriparen. "Bombstoppet" gav inga illusioner. Folket i Nordvietnam har hela tiden vetat att USA inte skulle tveka att börja bomba deras land igen om de fann det lämpligt.

Det förefaller som om USA nu håller på att ladda upp för ökade bombningar i hela Indokina. Hangarfartyget Enterprise har åter lagt sig i Tonkinbukten för att hjälpa till med en väldig bomboffensiv mot Indokinas strategiskt viktiga centrala högländ — det område där Sydvietnams, Laos' och Kambodjas gränser möts. Bombningarna i Laos och Kambodja ökar i takt med att CIA:s marionettarmé i Laos faller samman och snaran dras åt kring förrädarna i Pnom Penh, Kambodjas huvudstad.

Nixon har länge hållit på att lägga om sitt krig. Marionettarméerna i Laos, Kambodja och Sydvietnam utrustas med moderna

M 16-automatkarbiner, granatkastare, raketgevär, kulsprutor, artilleri och flygplan. För att kunna spela på nationella motsättningar mellan de indokinesiska folken skickas thailändska legosoldater att slåss i Laos och sydvietnameser att slåss i Kambodja. De amerikanska marktrupperna dras hem och kriget görs mer och mer elektroniskt. Datastyrda kanoner beskuter områden i Indokina dygn i sträck. Olika raffinerade radarinstrument ska hjälpa USA att spåra människoliv på den förgiftade och utbombade landsbygden.

Nixon skickar hem USA-trupper av två skäl: För det första vill han tysta hemmaopinionen. För det andra kan han inte längre lita på sin egen armé.

Under år 1970 avrättades omkring 45 USA-officerare i Indokina av sina egna soldater. 363 försök att döda officerare misslyckades, medan i 118 fall officersmord — "fragging" på slang — inte kunde fullständigt bevisas. Allt enligt den amerikanska tidskriften Saturday Review, citerad i "Der Spiegel" nr 3/72.

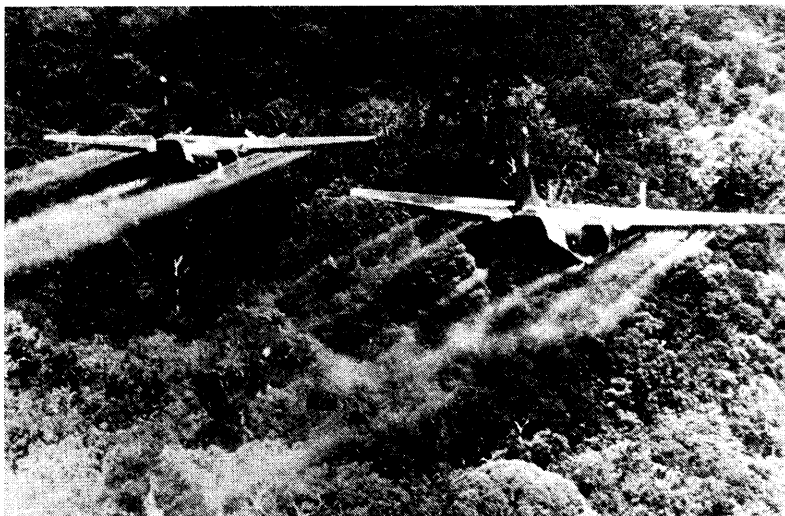
Mot USA:s teknologiska krig ställer folken i Indokina upp sina enkla men effektiva försvarsmetoder: Besprutat ris tvättas, och innan risfält besprutas täcks de över med nylonskynken. Skyddsrummen grävs så djupt att de inte kan raseras av bombernas detonationer.

I de flyktingläger runt de stora städerna dit Nixons generaler vill driva landsbygdsbefolkningen bildas motståndsgupper. Det indokinesiska folkkriget finner hela tiden på sätt att försvara folket mot USA:s krig.

Ingenting tyder på att Nixon-regeringen har några som helst planer på att lämna Indokina. Kriget blir bara mer och mer tekniskt avancerat. Men när färre och färre amerikanska soldater dödas, så står det också mindre och mindre om kriget i de svenska tidningarna — eftersom dessa är beroende av USA-ägda nyhetsbyråer för nyheter från Indokina.

Det har aldrig varit viktigare att skapa opinion mot Indokina-kriget än idag.

Carsten Palmær

16 procent av Sydvietnams skogsområden — ca 5 procent av landets totala landyta — har besprutats med avlövningsmedel av det amerikanska flygvapnet under klappjakten på FNL. Foto: Pressens Bild.

ABORTUTREDNINGEN

Svenska Kvinnors Västerförbund som på remiss erhållit 1965 års abortkommittés betänkande "Rätten till abort" (SOU 1971: 58) får härmed göra följande uttalande.

Vi ansluter oss helt till kommitténs önskan att avkriminalisera aborter.

Vår grundläggande synpunkt är att kvinnan själv bör bestämma om hon skall föda barn. Önskar hon abort bör denna verkställas med kortast möjliga tidsfrist, då enligt all expertis en abortoperation är mindre riskabel att genomföra om den sker på ett tidigt stadium av graviditeten.

Vi anser att en abortoperation helst inte bör utföras efter 20:e veckan, om inte synnerliga skäl föreligger.

Vi anser vidare att kvinnan skall kunna få abort utförd på annat sjukhus än hemortslasarettet utan extra kostnader för henne.

Vi vänder oss bestämt emot att särskilda nämnder med beslutanderätt beträffande aborter inrättas vid sjukhusen i anslutning till gynekologiska och obstetriska avdelningar. Vi anser att risk föreligger att nämndens arbete kommer att fördröja aborterna även i de fall där abort beviljas. Risk föreligger också för godtycke.

Viktigast är att det i lagen fastställs att kvinnan själv äger rätt att bestämma om hon skall föda eller ej. Något förmyndarskap behövs inte.

Däremot bör hon erhålla effektiv upplysning om möjligheter till social och ekonomisk hjälp om hon avstår från abortoperation. Denna

upplysning bör lämpligen ske genom kuratorer vid mödrahjälsvården.

Vi instämmer i kommitténs förslag om effektivare sexualupplysning och saklig information om abortoperation. Samhället bör öka sina insatser, så att utbudet av läkarhjälp i bättre mån än hittills motsvarar efterfrågan från såväl män som kvinnor på ofarliga metoder att planera föräldraskap.

Vi anser i likhet med kommittén att abort aldrig får uppfattas som alternativ till preventivmedel. Abort utgör en nödfallslösning och bör givetvis undvikas i görligaste mån, dock inte genom straff och förbud.

Vi delar kommitténs uppfattning att all rådgivning bör tillhandahållas kostnadsfritt samt att även graviditetstest bör vara kostnadsfria.

Vi anser vidare att även preventivmedel bör vara kostnadsfria.

Vi anser också att ökat socialt och ekonomiskt stöd åt föräldrar och barn har abortförebyggande effekt.

Vi delar kommitténs uppfattning att rätten till tjänstledighet för modern — för närvarande sex månader — bör utökas förslagsvis till ett år och alternativt gälla även fadern.

Våra viktigaste synpunkter kan sammanfattas så:

1. Kvinnan skall själv avgöra om hennes havandeskap skall avbrytas. Nämnderna är därför obehövliga.
2. Aborterna skall avkriminaliseras.
3. Abortoperation bör utföras på tidigast möjliga stadium av graviditeten och alltid med för kvinnan skonsammast möjliga metod.
4. Den abortsökande skall ha rätt till kostnadsfri upplysning och kostnadsfritt graviditetstest.
5. Preventivmedel skall tillhandahållas kostnadsfritt.

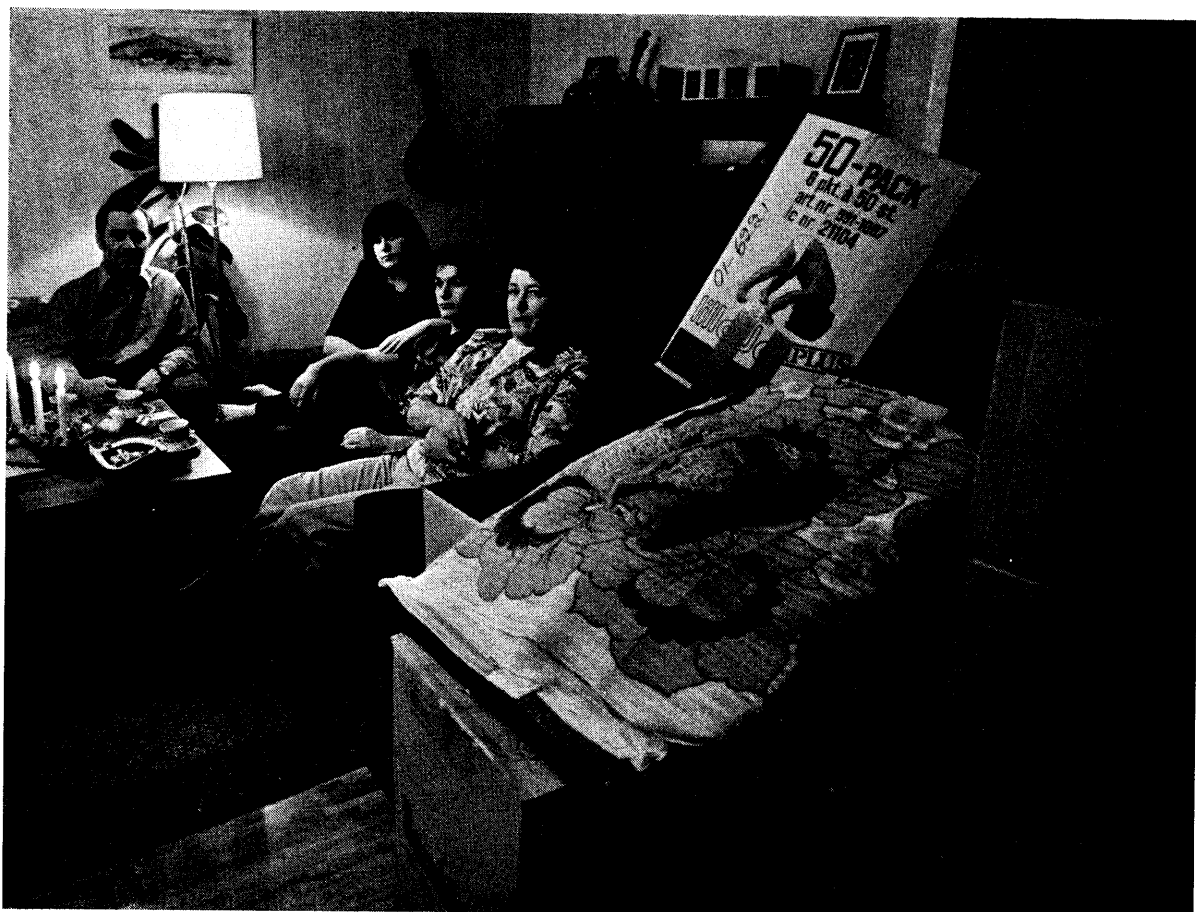
Stockholm den 27 januari 1972

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND

Eva Palmaer
ordförande

Den 20 november demonstrerade kvinnor från hela världen för fri abort. Bilden är från Grupp 8:s aktion på Sergels torg i Stockholm. Foto: DN.

DE FLYTTAR FRÅN STAN

Flykten från landsbygden, flykten till stan har länge varit typisk för utvecklingen i hela den industrialiserade världen, inte minst i Sverige. En flykt som började som en längtan till stans möjligheter, spänning, utbud. Men som alltmer blivit en tvångsmässig förflyttning till arbetstillfällen, service, kommunikationer. Norrlands avfolknining och glesbygdsproblematiken har blivit problem som angår allt fler. Nu har debatten också börjat avspegla sig i det som händer. För första gången på många år upplever Stockholm en negativ invandring, dvs. det är fler som flyttar från Stockholm än som flyttar in. Katja Waldén har talat med en tvågenerationsfamilj som just kört flyttlasset från Rinkeby till Dalarna. "Vi har ju inte vantrivts egentligen," säger Sigrid i intervjun. "Men sista tiden har varit grym . . . Och jag vill inte att Marianne ska växa upp här. Övergreppen börjar redan i sandlådan. Jag har sett det. Vi får ett annat liv där uppe. Vi flyttar hem."

**"Det är en ren tillfällighet
var man hamnar..."**

Sune Hedström är född 1928 i Silverbergs socken nära Borlänge. Efter fortsättningsskola arbetade han på sågverk, ett monotont jobb som han vantrivdes med. Efter diverse ströjobb på bl. a. en bilverkstad och som chaufför på ett bryggeri köpte han en kiosk och startade längre fram en firma i Borlänge och blev återförsäljare för bijouterier i distriktet Örn-sköldsvik—Borlänge—Sandviken. Han är politiskt intresserad och välorienterad, kommunist men vill inte kalla sig aktiv.

— Det gick lätt att tjäna pengar, kanske lite för lätt. Man började slarva, hade kanske inte de bästa kompisarna heller. När jag flyttade till Stockholm 1954 hade jag 3.600 kr i skulder och 45 kr i fickan. Men dan efter det jag kommit hade jag fått jobb. Bostad var det trassligare med. Först bodde jag i en sommarstuga, sen i ett rum och kokvrå i Kristineberg. 1962 började jag på Grand (ett varuhus i City), till att börja med som försäljare, sedan som förman. Där arbetade jag till 1971 och sedan har jag varit möbelrepresentant.

"Man var ung och dum"

Sigrid Hedström är född i Hanebo socken i Hälsingland för 49 år sedan. Hon berättar själv:

— Jag kom till Stockholm som hembiträde 1940. Det var några grannar som frågade om jag ville hjälpa en prästfru och så hamnade jag i Helenelund. Man var ung och dum på den tiden, man tyckte det var spännande. Stockholm var en annan stad då också, mycket lugnare, inte så många bilar.

1943 gifte jag mig och fick med några års mellanrum tre pojkar. Först bodde vi i Ulvsunda, sen flyttade vi till Tegnérgatan i Vasastan. Vi var portvakt, jag tog städjobb och hade dagbarn, för inkomstens skull. På somrarna var vi i Hälsingland.

När pojkarna blivit större började jag som expedit på Grand.

Egentligen får jag väl säga att jag trivdes, fast det är ett låglönejobb med besvärliga tider och lördagsarbete. Där träffade jag Sune. Vi gifte oss 1968 och fick Marianne, mitt yngsta barn, 1968. Förra året flyttade vi hit ut till Rinkeby efter att i en mellanperiod ha bott i Kristineberg.

"Jag tyckte vi hade kul"

Bengt Kornelind är Sigrids yngste son, född i Vasastan 1951. De senaste åren, efter att ha slutat skolan i åttan, har han arbetat som bagarlärling, vilket i hans fall betytt att han måste gå upp 3—4 på morgonen och arbeta till 14—15, även på lördagar.

— Jag trivdes i Vasastan. Jag tyckte vi hade kul. Vi tjuvrökte, metade i Karlbergskanalen, där det fanns träbryggor. Man jumpade. Vi hade full sysselsättning. När jag var 16 började jag som moppebud, sen blev det Reinholds bageri och nu på slutet Sonessons & Erikssons.

Det är ett tungt jobb, men jag har inget emot att gå upp tidigt — stan är tyst då — och jag gillar kamratskapet. Vi har kul. Nu när jag flyttar försvinner livsglädjen och hålligandet, säger Trågarn. Det är jag som har stått för det, påstår han. De säger att de ska ha en avskedsfest.

**"Jag trivdes ganska bra
i förorten"**

Tanja Marit Picq föddes i Lahti 1953. Hennes mor är finska och hennes far fransman. Hon har bott i Djursholm, Solna och Hagalund, alla förstäder där hon har trivts ganska bra. Efter grundskolan och hemteknisk linje på yrkesskolan har hon arbetat som biträde på Karolinska sjukhusets barnklinik. Hon och Bengt träffades i juli 1969 och förlovade sig till nyåret.

Varför flyttar ni?

I slutet av november rullade alltså flyttlasset med familjen Hedström—Kornelind—Picqs alla ägodelar från den nya fyrarummaren

i Rinkeby till ett hus i Ulvshyttan i Dalarna.

Ingen av dem har vantrivts ordentligt i Stockholm — varför flyttar de då?

När de svarar blir det en körsång, där de olika rösterna lovsjunger livet på landet.

— Det började med att vi fick ett sommarställe i Ulvshyttan. Vi hyrde en gruvarbetarbostad. Fast, säger Sune, egentligen trivs jag överallt. Jag tycker det är människans plikt att trivas. Men vi kände allihop, när vi var där uppe alla fyra, hur vi fick mindre och mindre lust att återvända till Stockholm. Man hade inte haft tid att reflektera tidigare. Det hade aldrig varit frågan om man ville eller ej.

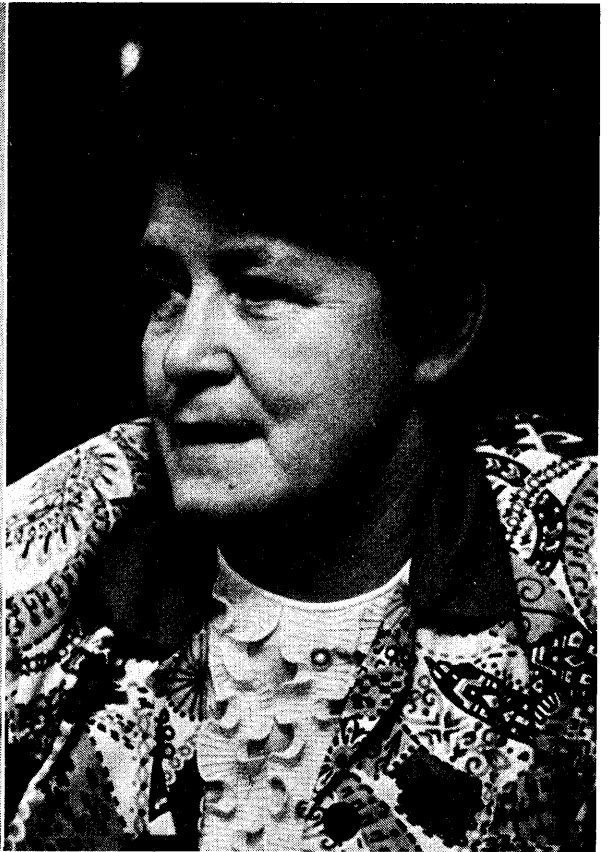
— Ja, det blev allt konstigare att åka ner till Stockholm, säger Bengt. Kompisarna kom upp och hälsade på och vi levde det fina livet. Meta fisk, gå ut i skogen, gå på marken. Här lever man mellan fyra väggar och går på gatorna bland avgaserna.

— Sen fick vi höra att det fanns en kåk till salu i Ulvshyttan, fortsätter Sune. Det tog ett tag innan det hela blev definitivt, men i augusti skrev vi kontrakt och sålde vår kolonistuga här. Och nu har vi egen villa med fyra rum i två våningar och 3.000 kvadratmeter tomt, och vi lämnar den här fyran som vi betalar 700 kr i månaden för, inklusive garage.

Vi räknar med att det ska gå. Jag har kvar mitt jobb som möbelrepresentant, på samma distrikt. Vi tycker det är roligt att de unga vill flytta med oss upp också. Men visst är det ett experiment.

— Vi har ju inte vantrivts egentligen, säger Sigrid. Men sista tiden har varit grym. Med det här instängda livet lockas man att köpa en massa grejor man inte behöver. Och jag vill inte att Marianne ska växa upp här. Övergreppen börjar redan i sandlådan. Jag har sett det. Vi får ett annat liv där uppe. Vi flyttar hem.

Katja Waldén

Uppifrån från vänster: Sune, Sigrid, Bengt, Tanja.

De är UTAN JOBB

Sune Persson är 27 år. Han är utbildad svetsare; kom ut från Norrtäljeanstalten 10 januari 1971, jobbade som svetsare på Ventilator några månader, tjänade 14 kr i timmen på ackord. I två månader arbetade han som expeditör på ett lager för 11 kr, och har sedan haft ett påhugg på Albano smide. Sedan oktober har han gått och stämplat, fått 30 kr om dagen. Några gånger i veckan hör han sig för om jobb på arbetsförmedlingen i Solna och får då och då ett ströjobb.

Anne-Christine är 19 och har tidigare arbetat ett halvår på Pressbyrån, 6—2 ena veckan, 2—9 andra veckan för 9:75 i timmen. Tillsammans har de sonen Rolf, som är ettochetthalvt. De bor i en tvårummare i ett ganska nytt hus i Tensta utanför Stockholm. "Jättebra", säger Sune. "Ett av de bättre husen. Annars ser man många fuskbyggen. Snabbyggen där allting rasar fast det bara är två år gammalt. Här är bra — vi har hyggliga grannar också."

Hur är det att vara utan jobb?

— Nervöst: säger Sune. Långtråkigt. Man går upp varje morgon och dricker te. Ringer arbetsförmedlingen. Går ut med hunden. Går och stämplar måndag och fredag. Sen småpysslar man och käkar hela dagen.

— Pengarna räcker inte alls, säger Anne-Christine. Vi får gå och hämta dem på socialnämnden och de ger förstås inte mer än vad som är uträknat. Till vår tvåa, som är 66 kvadratmeter och kostar 600 kr i månaden, får vi bostadsbidrag med 206 kr. Man får snåla. Vi har varit på bio en gång sen vi träffades -68.

— Vi blir snart fyrkantiga i huvudet av att se på teve, säger Sune. Ekonomin är bekymret. Vi har ju en del avbetalningar, teven och möblerna, kanske 200 kr i månaden. Det värsta är alla försäljarna som travar omkring i de här husen. De lurar på en allt möjligt. Säljer tvättmaskiner, symaskiner, torkhuvar, dukar — allt. De har just lurat på oss en ny dammsugare... Vad man längtar efter är att leva normalt, ha pengar till

kläder och mat, kunna skaffa sånt som hör till ett hem.

Antagligen får jag börja i plugget igen. Jag väntar på att få komma in på en påbyggnadskurs, jag har 20 veckor tidigare. Sedan, med ett och ett halvt års praktik, om en fyra, fem år bör jag kunna komma upp i en hygglig lön. Tror jag skulle kunna få jobb på Ekensberg t. ex.

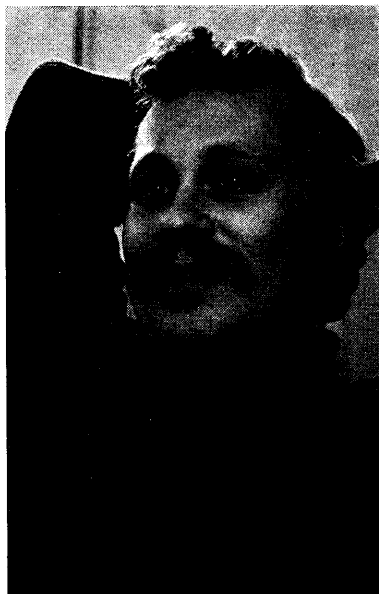
— Musiken då? undrar jag. Sune spelar gitarr och skriver själv visor. Men han har inga illusioner:

— Det håller inte i längden. Visst har jag uppträtt lite då och då, på ungdomsgårdar, men det blir inte något ordentligt jobb.

Vi samtalar lite till. Om hur det är att bo i Tensta. Det är en ung stadsdel. 95 procent är unga familjer. Anne-Christine tycker att det är hyfsat ordnat med daghem. Om hur det kostade 21:80 för Sune, Anne-Christine och Rolf att ta sig in till Stockholm och tillbaka med kommunala kommunikationer, innan 50-kortet kom till. Om hur man kunde få se två, tre bussar passera utan att få följa med, därför att det redan fanns en barnvagn ombord. Anne-Christine säger att hon hoppas komma in på omskolningskurs till våren. Hon skulle vilja bli barnsköterska.

K. W.

Till vänster Sune, nedan Anne-Christine med Rolf.

10-talets bilder

Den 5 februari öppnade utställningen "10-talets bilder" på Moderna Museet i Stockholm. Den kommer att pågå till fram i april.

Det är en idéutställning som omfattar alla olika slags bilder från 10-talet: svenska konstnärers målningar, affischer, fotografier, skämtteckningar, grafik, skulptur. 10-talet är en tid fylld av politiskt viktiga händelser (storstrejken 1909, världskrigets utbrott 1914, ryska revolutionen 1917, Brantings första ministär 1920 är några milstolpar). En tid då det moderna Sverige föddes. Vi kan läsa om den i böcker. Men nu har vi också chansen att uppleva den direkt i bilderna: människorna, skeendena, känslorna.

Vi Mänskors läsare får gå in för halva priset på utställningen mot uppvisande av den rabattkupong som finns på andra sidan.

Tre fotografier från 10-talsutställningen. Överst 1 maj-tåg, sedan Stockholmsgata, nederst arbetare vid Lilla Edets pappersbruk.

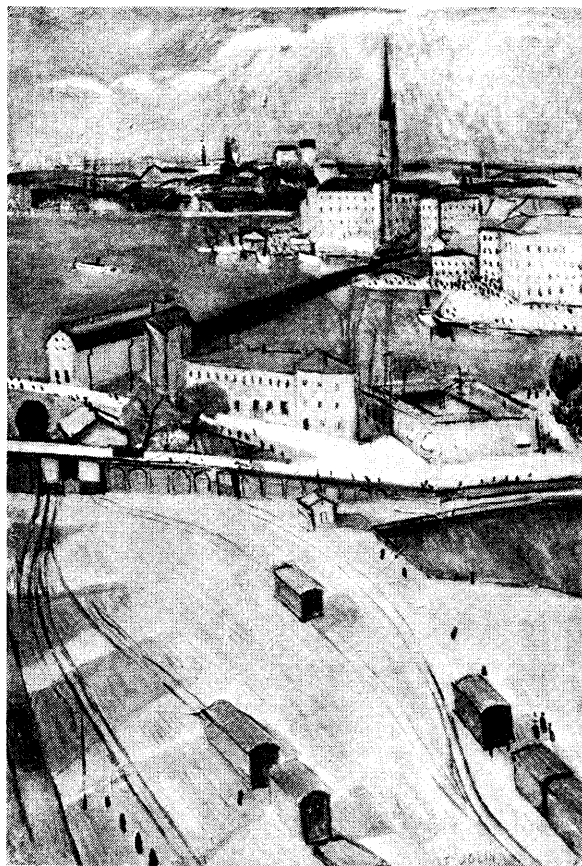

"10-talets" bilder är en idéutställning som många av museets utställningar. Men medan de tidigare handlat om ett motiv eller tema som vissa konstnärer sysslat med är temat här en tid — 10-talet — som man synliggör i bild.

10-talet var ett konstnärligt livaktigt årtionde. 1909 års män — Isaac Grünewald, Einar Jolin, Gösta Sandels, Leander Engström bl. a. — debuterade i Hallins konsthandel i Stockholm men det var först när de utställde på nytt 1910 och 1911 som deras Matisseinspirerade konst uppfattades som chockerande av kritik och publik. Till dem slöt sig en kvinna, Sigrid Hjertén — kanske den finaste koloristen av dem — och i periferin fanns Nils Dardel, en berättare av onda sagor. Utanför Sverige verkade två ensamma, två genier, Aguéli och Isakson.

När världskriget stängde Sveriges gränser hittade den efterföljande generationen nya och andra motiv ur den stockholmska vardagen. Men naivisterna — främst Erik Hallström och Hilding Linnqvist — knöt också an till den svenska folksagan och traditionen, till Bellman och Almqvist.

Mot slutet av 10-talet prövade några unga konstnärer — GAN, Siri Derkert, Otte Sköld — kubismens och futurismens nya

Två målningar från utställningen: t. h. Jolin: Utsikt över Riddarholmen. Nedtill: Hilding Linnqvist: Hjärtats sång.

språk, på nytt influerade från Paris, från Italien och Tyskland.

Fotografi och skämtteckning

Men 10-talet rymde många andra bilder... Viktiga frågor avhandlades i politiken. Om försvaret, nykterhetsfrågan, den allmänna rösträtten och 8 timmars arbetsdag stod den politiska diskussionen het. Sverige upplevde avspärning, gulaschjobberi, bostadsbrist, hungerkravaller. De bilderna finns inte alls eller sällan i konsten. De har bevarats i foto, amatör- och tidningsfotografier. Händelserna lever också kvar i skämttecknarnas kommentarer.

Foto och karikatyr intar en stor plats i utställningen.

Affischer och film

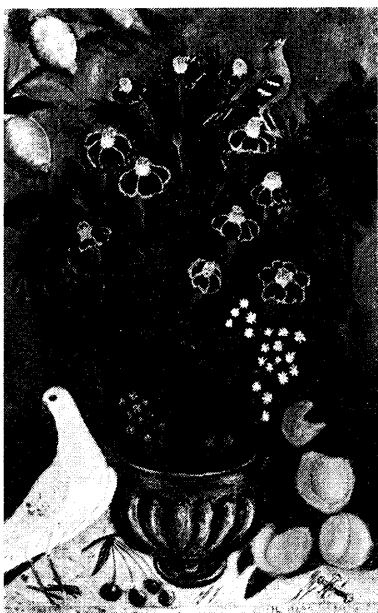
Det finns ytterligare bilder: Affischen, som finns på gatan till allas beskådande och som ofta snabbt tar upp konstens nya moderiktningar men också har ett eget kraftfullt språk. 10-talsbilden framför andra är den rörliga, filmbilden. Några av de stora 10-talsfilmerna och SF-journaler från den tiden kommer att visas.

Får ni lust att se den här utställningen? Klipp ut den här kupongen och visa upp den i museets entré.

RABATTKUPONG

Mot uppvisande av denna kupong äger "Vi Mänskors" läsare inträde till "10-talets" bilder för halva priset. — Utställningen är öppen dagligen kl. 12—22 fram till ca 9 april.

Gäller för en person

Tidskriften Tidevarvet har för alltid sitt namn inskrivet i svensk kvinnohistoria. Den är på sätt och vis också Vi Mänskors föregångare — en del av Tidevarvsgruppens kvinnor bildade stommen i det efter andra världskriget nybildade SKV. En nyutkommen bok med urval ur Tidevarvet recenserar här av Margit Palmaer.

TIDEVARVET - en opinionsbildare

En dag i augusti 1923 samlades en grupp ledande kvinnor inom den partipolitiskt obundna sammanslutningen Frisinnade kvinnors Riksförbund hemma hos doktor Ada Nilsson för att bland annat diskutera tillkomsten av en ny tidning. Det var förutom Ada Nilsson själv Elisabeth Tamm, en av de första kvinnliga riksdagsledamöterna, Kerstin Hesselgren, liksom riksdagsledamoten, Honorine Hermelin, sedermera rektor för medborgarskolan på Fogelstad, samt författarinnan Elin Wägner, den som mest ivrade för tidningen och under fem år blev dess redaktör.

Anledningen till att man ville få till stånd ett språkrör för speciellt kvinnliga synpunkter var missnöjet med den politik som bedrevs av partierna, speciellt det frisinnade, dit de flesta hörde. Istället för att öppna stora famnen för de nu röstberättigade kvinnorna gjorde man vad man kunde för att hålla dem utanför både beslutsfattandet och ledande poster. Men kvinnornas röster ville man gärna ha! På många områden som jordfrågan, arbetslösheten, nedrustningen och framför allt fredsarbetet delade kvinnorna inte heller de officiella partisynpunkterna utan hade sina egna, betydligt radikallare åsikter. Det fanns alltså all anledning att skapa ett organ, där vänsterkvinnorna kunde göra sina röster hörda!

Tidningen kom också till stånd och döptes till Tidevarvet på förslag av Elisabeth Tamm. Den kom att existera i fjorton år med Ada Nilsson som utgivare och utom Elin Wägner Ellen Hagen och Carin Hermelin som redaktörer. Dessutom hade den som medarbetare en lång rad av den skrivande kvinnliga eliten.

Tidevarvet blev en för sin tid kontroversiell tidning, hatad och förlöjligad, älskad och uppburen, men framför allt läst och kommenterad i vida kretsar.

Ragna Kellgren har företagit sig att läsa igenom de fjorton årgångarna och göra en del utdrag ur dem, vilka hon publicerat i en bok kallad *Kvinnor i politiken* (Tema, LT:s förlag).

Det är en tänkvärd läsning och en repetition i tjugo- och trettitalens alltmer mörknande historia, en verklighet sedd genom ett eller rättare många temperament. Några citat kan här vara på sin plats. Låt oss börja med en ledare från maj 1928 med rubriken *Radikal samling eller borgerlig*:

”Det har sagts, att vi kvinnor inte gjort någon insats i det politiska livet — att vi inte vill intressera oss för politik! Jo! Vi vill det. Men vi kan inte godta alla politikens gängse former. Vi vill inte erkänna penningen och våldet som den oundvikliga grunden för samhällsutvecklingen. Vi vill också samarbeta med männen. Även vi, frisinnade kvinnor, söker samarbete. Men var finns radikala män i Sveriges land? Vi vill samarbeta med dem. Var är de? Tidsläget kallar! Därför har vi riktat en vädjan till svenska män och kvinnor att icke förtröttnas, att nu samlas med offervilja och kraft och levande tro i strävan för ett rättvisare samhälle.”

Denna vädjan, utfärdad inför de s. k. kosackvalen 1928, då högern vann en överväldigande valseger, kan nästan sägas gå som en underström i allt som skrevs i Tidevarvet under årens lopp.

Ett annat karaktäristiskt citat, från 1924:

”Med samhällets mekanism, för vars skapande vi är främmande, trivs vi icke, och den anda som råder är icke vår. Samhället har byggts färdigt och fullkomnats tekniskt utan oss, men verkligheten är icke där, livet är icke där. Något nytt måste komma, en ny värdering, ett nytt innehåll, en ny politik. Det riktiga är inte att vi lär oss anpassning och en viss teknisk behärskning av detaljer, så att vi blir användbara för enklare sysslor, utan det att vi får vara med om att omdana samhället, att sätta vår prägel därpå.”

Ord som alltså är aktuella — tyvärr.

Alla tänkbara ämnen som låg i tiden behandlades, men med åren blev *freden* alltmer dominerande. Redan 1928 skrev man ord som kunde skrivits idag:

”Krigsguden som senast körde omkring i tanks, bestyckade med kulsprutor, har fått vingar. Det är vad som har hänt, och under hans giftiga andedräkt kommer allt levande att vissna och dö. Det är icke längre fråga om strid mellan män utan om mäns mord på varandras kvinnor och barn.”

Det var också kampen för freden som helt logiskt förde över en del av Tidevarvsgruppens kvinnor till det efter andra världskriget nybildade SKV!

Det är värdefullt att detta urval gjorts, helst som Tidevarvets oersättliga papper gått förlorade i en brand på Fogelstad 1957. Men ändå känner man sig kanske en smula besviken. En hel del är fortfarande friskt och frejdigt medan annat ger intryck av lekfull tekonversation. Beror det på att tiden bleknat det hela? Eller beror det kanske på urvalet?

Margit Palmaer

Pjäsen "7 flickor" av Erik Torstensson har spelats hela hösten på olika lokaler i Stockholm, alltid för fullsatta hus. 20.000 ungdomar står i kö för att se den under våren. Den skildrar livet på en ungdomsvårdsskola med sju intagna flickor och deras vårdare, en kvinnlig, två manliga, en läkare. Flickorna har alla problem, med knark, sprit, pojkar. Med föräldrarna och samhället. De bryter ut i konflikter med vårdarna som intar olika attityder mellan stor förståelse (den unge nykomne pojken) till mästrande uppfostringsnit och resignerad tolerans.

TVÅ FLICKOR OM "7 FLICKOR"

Vi bad två flickor, Lena och Stina, se pjäsen och kommentera den:

— Lillan (en av vårdarna) engagerar sig väldigt dåligt i flickorna. Hon är bussig, hon kokar te åt dom, men har ingen personlig kontakt. Då tar flickorna över och det är inte bra.

— Den halte killen (en annan av vårdarna) lyssnade ju aldrig på dem. Han var nog rädd för att höra vad de hade att säga. Den enda han lyssnade på var hippietjejen. Dom var religiösa båda två, på något sätt. Man reagerade mot hans sätt att skydda sig mot de andra flickorna. När en av dom ville snacka med honom, ville han spela fia med henne. Då skrek hon "klumpfot" till honom. Man gör så för att få ut aggressionerna.

— Den unge killen var bra, för han ville prata med dom som en kompis. Men ville han verkligen engagera sig på allvar — som när knarkartjejen ville ha barn med honom. Skulle han våga?

— Jag förstår det där med Barbro, knarkartjejen, som ville ha ett barn. Det är ju ett försök att rädda sig, sluta med knarket. Jag vet tjejer som har slutat med tjacket när dom blev med barn. Man mognar. Man får ansvar för en annan kropp än sin egen.

— Men läkaren tyckte att det var ett experiment, att man inte fick ställa upp på det. Det var synd, det kunde ha varit en chans för Barbro. Vad gör dom i stället? Ger henne en spruta och skickar henne till sjukhus.

— Dom (vuxna) litat inte på en, att man ska klara det. Dom låtsas medlidande och det vill man inte ha.

— Maj som hade varit i tre år på skolan var ju folkskygg. Så är det. Det är enormt svårt att komma ut från en sån här skola. Alla ser snett på en. Svårt att få jobb.

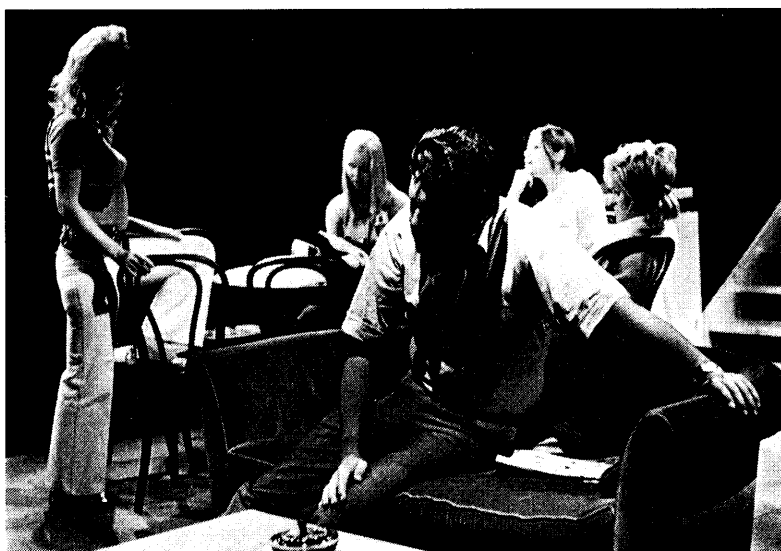
— Att flickan som var hjärnskadad skulle vara på skolan var ju alldeles fel. Hon var ju gullig — det var hennes morsa som var elak. Hon ville inte ta emot henne hemma.

— Personalen borde ha engagerat sig mer. Det är ju deras jobb.

— Hippietjejen snack var bra fångat. Dom snackar alla likadant. Överklasstjejer. Dom börjar av nyfikenhet, dom ser vad som står i tidningarna och blir nyfikna. Tjacket är en skön grej till att börja med, man upptäcker inte då dom hemska följderna. Men det visar ju den här pjäsen. På det viset är den bra. Den är skrämmande.

— Det man inte får göra är spännande. Om tjacket var lagligt skulle inte så många hålla på med det. Det finns andra orsaker också. Folk är rädda för varandra i Sverige. Svensson blir mänsklig bara när han är full och då blir det för häftigt.

K. W.

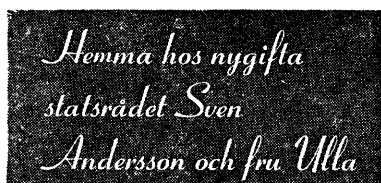

Scenbild från Dramatens föreställning av "7 flickor".

Statsrådet gifter sig

Vår försvarsminister har gift sig och är nu fullständigt lycklig. Han har berättat om det i Aftonbladet, Veckojournalen och Husmodern. Vi citerar:

"Dom pratar aldrig politik... Nygifta försvarsministern Sven Andersson och Ulla Holmquist sätter sig gärna ner och resonerar med varann. De har mycket gemensamt, men några politiska diskussioner blir det inte. Sven Andersson, regeringens charmör, kan konsten att koppa av med enkla medel. Som att tala med fru Ulla om laxfiske i familjens lilla blå soffa."

Ur Aftonbladet 29/1 1972.

Den nya frun är inte vem som helst. 1963 valdes hon av Veckojournalen till en av landets tio mest välklädda. Hon beskrivs i VJ så här:

● *Ulla har alltså hört till de firade och bortbjudna damerna i Stockholm. Med tonvikt på diplomatiska kretsar. Ullas franska är lika briljant som hennes engelska.*

Just nu arbetar hon som "social secretary" åt den engelska ambassadrisen Lady Millard. Med uppgift bl. a. att sköta om inbjudningar, placeringar och likartade intrikata detaljer i sällskapslivet på högsta diplomatiska nivå."

Märkligt med en försvarsminister vars hustru är knuten till en främmande ambassad!

VJ fortsätter:

"— Hur är din politiska inställning, Ulla?"

— Den har hittills varit ganska svag. Jag har röstat konserverativt av slentrian. Först nu har jag börjat intressera mej mera för politik. Det är ju inte svårt att lyssna till Svens argumenta-

tion. Han har ett så utomordentligt omdöme."

Ack ja. Men nog tycks omdömet svikta ibland.

Ur Husmodern saxar vi:

"Det här med äktenskap i våra tider av modern samlevnad...? Redan Per Albin levde ju i samvetsäktenskap..."

Sven Andersson blossar eftertänksamt på sin Chesterfield.

— Nej, det hade varit nästan omöjligt i min ställning. Vi var båda överens om att skulle vi bo ihop, så skulle vi vara gifta.

— Ni valde kyrklig vigsel. Var det väsentligt?"

Det blir han som svarar igen.

— Inte för mej. Jag gifte mej hos borgmästaren. Men för Ulla hade det betydelse."

Och vidare:

"Sin lycka summerar de med

ett lätt förvånat: — Det mest slående var att kunna drabbas av sådana här känslor... Av kärlek! Vid våra år!"

Och om könsrollsfordelningen i det lyckliga hemmet:

"Ullas favoritvind till havs är en lätt bris. Inga stormar.

— Men jag är inte rädd. Inte när Sven är med.

— — —

— Ulla talar flera språk flytande, upplyser han.

— Men det är alltid Sven som lyckas få fram vad han menar, kvittrar hon."

Så var det med den moderna sagan när socialdemokraten ur de djupa leden gifte sig i kyrkan med officersdottern och societetsdamen och flyttade till ett palats på Strandvägen, antagligen för att leva lyckligt hela sitt liv.

Som det brukar bli med socialdemokraternas äktenskap över klassgränserna.

Litterär pristävling:

"Vem skriver bästa vardagsboken"

Gidlunds förlag har i samarbete med den svensk-internationella författarinnan Edita Morris utlyst en stor litterär pristävling för att stimulera en skönlitteratur med skildringar ur dagens samhälle — i Sverige eller utomlands. "De kan handla om allt från den arbetslöses villkor till storfinsansens manövrer. De kan handla om förnedringen men även om kampen. I avfolkningsbygderna eller i storstädernas förorter", skriver man i uppropet till tävlingen. Man vill slå ett slag för en populär och verklighetsnära prosalitteratur. Formen kan variera: romaner, novellsamlingar, dagböcker, personliga betraktelser etc., säger initiativtagarna till tävlingen. Det viktiga är att det är skildringar, som pekar på problemen och orättvisor som är typiska för vår tid: tvångsförflyttningarna, arbetslösheten, den ökade ackordshetsen, daghemsbristen, kvinnoförtrycket, den hårt drivna specialiseringen, dubbelarbete, de ständigt

ökande levnadskostnaderna, miljöförstöringen, omskolning, bristen på inflytande m. m.

Tre priser kommer att utdelas, ett på 20.000 kr, ett på 10.000 kr och ett på 5.000 kr. Därtill kommer sedvanlig royalty. De prisbelönta manuskripten kommer att utges av Gidlunds förlag, Stockholm, och där ingå i en serie med skandinavisk litteratur av samma slag. Juryen består av Folke Isaksson, Göran Palm, Agneta Pleijel, Edita Morris, Gertrud Gidlund och Krister Gidlund. Manuskript skall vara Gidlunds förlag tillhanda senast den 1 juli 1972.

Edita Morris, som vid sidan av Gidlunds förlag står bakom tävlingen, är en svenskfödd författarinna med stora internationella framgångar. Hon lever i Paris och hennes böcker har översatts till ett 20-tal språk. På svenska finns romanen Hiroshimas blommar.

Den nya kvinnorörelsen har nu börjat ta sig fler uttryck än artiklar och aktioner. Under hösten har dels pjäsen Tjejsnack spelats på Stockholms ungdomsgårdar, dels en kvinnoskiva kommit ut, dels en utställning från Grupp 8 om kvinnolivet visats i Göteborg, Lund och Landskrona. Den kommer troligen också att visas i Malmö och under april i Stockholm. Här presenteras kvinnoskivan (som också omnämndes i förra numret av Vi Mänskor) och Tjejsnack.

DEN NYA KVINNOKULTUREN

En LP har kommit ut med texter om och av kvinnor. Det är 17 "SÄNGER OM KVINNOR" med musik av Gunnar Edander (Leif Nylén har gjort text och musik till Törnrosa). Den har på några veckor sålt i 1.500 exemplar, vilket är en god siffra för en alternativ LP. (Musiknätet, Vaxholm. C:a 25:—.)

Samdistribution säljer och sprider den. I princip ska den finnas i alla skivaffärer. Men många har vägrat att föra den i lager. Köp den! och insistera på att vilja ha den, även om skivaffären skulle skaka på huvudet.

För att rädda sina runda öron har man i många år avstått från Svensktoppen. Musikens förmåga, att bära budskapet direkt, och samtidigt genom oavbruten upprepning av text tillämpa en av pedagogikens grundlagar för inläring har förvisso på ett underbart sätt gjort 60-talets progressiva musikgrupper och folksångarna rättvisa. Men kvinnorna hålls fortfarande inspärrade i schablonerna. Tro mej, lyssna på Anita Lindblom som ler när solen bryter fram. Och kvinnan—förloraren, som gråter när hon bedras, och vars hjärta är ett smyckeskrin eller annat föremål av metall. För när hon gråter, gråter hon tårar av guld...

Hurudana tårar då gråter kvinnorna i de här vistexterna. I "Eva Maria Andersson" (Text Wava Stürmer, framförd av Ulla Sjöblom):

"Karl Gunnar har hittat en annan en som talar ett innespråk en som är säker framåt och och inte brister i gråt..."

Eller i Leif Nyléns "Törnrosa": "Törnrosa har druckit en hel flaska vin sen börjar hon lipa fast hon gjort sig så vacker och fin

Kan aldrig prinsen begripa?"

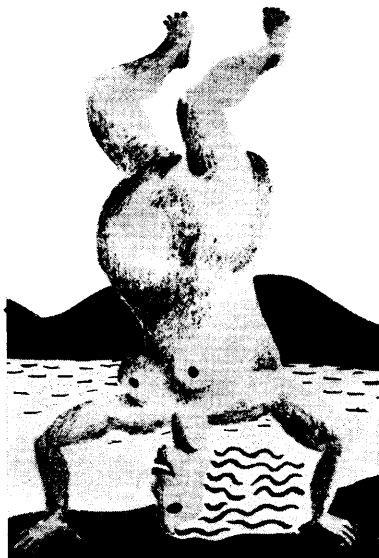
För hur många kvinnor är verkligheten helt enkelt omöjlig? Omöjlig därför att kvinnan hålls inspärrad i schabloner. Man kan

garva åt kvinnobilderna i popukulturens olika uttrycksformer i pilsnerhumorn, på revyscener och i schlagervärlden. Som en spärrballong seglar kvinnan utan markkontakt, oskadliggjord. Men vem gör allvar av försöken, att skapa nya identifikationsmöjligheter för kvinnorna så länge hon fortfar att fungera som en vara, som säljer överlägset bäst i hits, som gimick, på tidningsomslag och skivor.

Det är inga "blinda" okända krafter som skapat detta. Och vi behöver att kvinnorna själva bryter igenom med nya bilder, sånger och uttryck.

På Gittan Jönssons skivomslag till "SÄNGER OM KVINNOR" står en frodig tjej på huvudet, som en glad uppochnervänd hyacint. Är det en anledning till att skivhandlarna skakar på huvudet? Detta omslag myllrar för övrigt av information och texter, på baksidan ett Manifest av Anna-Lisa Bäckman, som presenterar kvinnorna bakom skivan. "Vi är dom nya kvinnorna, dom historielösa kvinnorna. Vi är här nu. Vi tänker inte lura någon. Det är vi som hade dom byktvättande mödrarna. — — — Nu vill vi bära dom gamla kvinnorna med oss."

Skivan vill skapa solidaritet, ett av medlen är att inse hur verkligheten ser ut. I Sonja Åkessons (Sång Lottie Ejebrant) "Ska bli sjuksyster jag, tralala" — den provocerar, den är humoristisk — svämmas "idealen" omkring. I

Omslaget till skivan: "en frodig tjej... en glad uppochnervänd hyacint".

"Sommarens sista krusbär" (text Suzanne Osten) landar man rakt i en uppbrottskänsla, i en blandning av vemod och jävlaranamma, den är fin — det är också musiken, genomgående, alltsammans känns äkta. Äkta är också den dubbelbottnade "Innerst inne är du allt en riktig kvinna..." (text Louise Waldén). Det individuella ödet; kollisionen som inträffar, när det kommer i närheten av spåret där expresschablonerna dundrar fram "ibland när jag put-sar ett fönster / känner jag igen ett mönster / Innerst inne är du allafall en riktig kvinna, Louise". Det spelar ingen roll vad man gjort, tänkt eller representerar utanför den traditionella könsrol-len. Det är den som räknas.

Marie Selander sjunger, hon är förträfflig.

De som bidragit med sång är också Lottie Ejebrant, Jane Friedman, Liselotte Nilsson, Lena Söderblom.

"Ååå tjejer, ååå tjejer / vi måste höja våra röster för att höras..." (text Margareta Garpe, Suzanne Osten). Man kunde önska sig den i "Det ska vi fira..."

Gertrud Gidlund

"Tjejsnack" heter en pjäs som Suzanne Osten och Margareta Garpe skrivit för att uppföras på ungdomsgårdarna. Medverkande i pjäsen är skådespelare från Stadsteatern, bl. a. Jane Friedmann, Lena Söderblom och Liselotte Nilsson. I tre olika avsnitt beskrivs i provocerande scener tonårsflickans situation: det sociala arvet från föräldrarna, könsrolls-indoktrineringen, flickan som blir på smällen och blir ensam mamma och hon som säljs som låglöneslav på arbetsmarknadsauktionen. Författarna har velat nå ut till flickor som fortfarande är påverkbara, som ännu inte sitter fast i sociala situationer. Få dem att börja fundera över utbildning, yrke, ansvar för barn, krav på eget liv. Pjäsen har genom sin direkta form och genom musiken och sångerna (tre av dom finns med på S å n g e r o m k v i n n o r) nått fram till en stor publik och ska nu följas upp dels genom studiecirkelar, dels genom en fortsättningspjäs.

KÖP DOM — TA DOM

Jag stod helt enkelt inte ut
med min odrägliga karlslok till man
så jag annonserade bort honom...

Till salu
en delvis uppfostrad hund
en unge som är lite mindre uppfostrad
och en äkta man som verkligen
behöver uppfostras
alla svar beaktas

Vad får jag för en
odräglig karl
odräglig hemma duktig på jobbet
går till lägstbudande
ungen har bra lungor
envis kommer att gå långt
går på köpet
bäst i par

får jag något bud
bli inte skrämda systrar
ungen kan ni ha som vakt vid
dörren
ingen kommer in ingen kom-
mer ut
har ni lust att göra något av ert
liv
så skall ni använda min man
han kommer att hindra er
effektivt
så tror han att han spar pengar
och vi konsumerar mera i
tristessen
vad får jag för
den här glädjedödaren
forna storheten
forna riddaren
tandlösa lejonet

hunsad på jobbet
hunsad hemma
Ungen får ni på köpet sa jag det
fräknar gullig
skrikhals
modersbunden
hemmasjuk
med dessa två är det en lust att
leva
vad får jag för bud
jag säljer klabbet
Kasper ungen hunden huset
jag skall göra mycket
och måste ha ett startkapital
syster medsörjerska i detta spel
ta dig an dessa två
produkter av grundskolans
könsrollsarbete
Köp dom ta dem
jag skänker bort dom
slumpar bort dem

Suzanne Osten

Astrid Pettersson: 4 dikter

Finns en seger

Segeberherre. Stora lögner diktade din
seger.

Lögner sades tusen år i följd
blev ett axiom.

Segeberherre, när du byter skjorta
står din nakna kropp
med längtan ner till barnaliv
vid moders bröst

Segeberherre. Hon med skyldigheter
du med rättighet.

Segeberherre i ett harem
Lagarna för detta kvinnohus skrev
du

Till din förmån.

Ändå längtar du till blöjans hölje
oansvarighet för segenerns påföljd
Segerns krav är slavens plikt mot
Herren

Slaven hörde om sitt eget värde
Lagen talade om jämlikhet
Arma slav som hade lyhört öra
Arma slav som tror att lagen menar
alla

Lagen menar aldrig någons steg
från högsta pinnen
Lagen menar kamp för alla nedanför
den högsta pinnen
Får den högsta spotta på.

Han spelade bingo med medhustrun

BINGO. Bingo

En chimpans kom hem ifrån Bingo
I sängstolpen hängde han sej
Han hade fått spatt på ett nummer
Han sa sextisju—sextisju
och fick sju kilo kaffe i kvartar
bryggmalet, burk efter burk
Hans skära chimpanshustru hade
i trettio år varit gift — och —
kokat sitt kaffe på sumpen
Hon ägde ingen Melitta.

Då för mej nu för henne

Jag hade inget arbetsbord
och ingen skrivmaskin
och ingen tid för tankar att bli ord
En farstu full av skitna skor
En ladugård med många kor
och dygnets krav på hustruslav
och skyldigheters bottenlösa hav

Nu har jag arbetsbord
och skrivmaskin — modern — med el
Bortrationaliserad åkerjord
men saknar forum för mitt upprorsord.

Det kom en billigare drift
och vår försörjning fick importens lift
En mor i varmare klimat
kan lägga billigare mat på våra fat.

Kärleken

Den är
som vår jord var
innan hettan gick av
den har inga stränder
men omätliga djup
Där finns våra anor
delfin, salamander
och älskar i urdjup och avelsefröjd
Hane är hane
hona blir mor
i svindlande djup går kärleken fri
den har varken skuld eller rätt.
Kan en människodröm hitta dit?
Hitta hem till sitt urdjup
sitt hav?

Jag har känt de djupaste djup i min själ
Jag har styckat min kärlek i bitar och
gräl
På förlåtelsens ö har jag kastats i land

Men — hon har ingen skolgång gjord
hon äger inget arbetsbord
och ingen penna inget ark
Hon är ju bara muskelstark
min svarta syster-mor
Hon bär sitt barn i billig klut på
ryggen

där hon går på lut
mot Moder jord
Hon kräver ingen daghemsplats
och ingen bostadssubvention
och hon har ingen upprorston
Hon känner dygnets alla krav på
hustruslav
förtryckets bottenlösa hav

Vi kunde ta varann i hand
i kvinnoland
Men jag har ingen våglängd för min
röst
och ingen satellit som överför min
tröst.

Välsignade kärlek
du lever
Hur orkar du leva
i armod
i törst
i törst i ett sötvattenhav
Hur orkar du leva min krossade tro
i människans usla
erbarmligt usla
så småfuttigt simpla
urarvakonkurs
Han älskade mej
som mor till hans barn
Han älskade plånboken högre
Han sålde som Judas
som Judas sin vän
och kanske en dag han dränker sej
själv
för att hitta till urdjup
tillbaka

Minneslundar eller gravstenar

Jag har inga 'konstverk' på väggarna i mitt rum — men jag har till vana att sätta upp urklipp ur tidningar. Det kan vara nån liten dikt som ja gillar eller bilder från någon händelse som sker ute i världen... På en vägg sitter en dikt av Lars Norman. "Vi vill inte avstå från Socialismen". På en annan vägg några ord tagna ur Sara Lidmans "Vänner och U-vänner". Och så förstås ett vykort ja fick i somras. Vykortet bär skriften "Krossa Kapitalismen". — Ja trivs med dessa klipp och ibland stannar ja upp inför nåt av dem. Som idag då ja stanna upp framför en bild tagen från ett flyktingläger utanför Amman strax efter sex-dagarskriget -67. På bilden syns massor med små vita gravstenar. De står där rad efter rad. Tätt, tätt står de. Under alla dessa små stenar ligger nu död materia. För några år sen var det levande människor. Döden är det enda naturliga efter livet, men vi skjuter ofta ifrån oss tankar på den. — — — Död... Död — något oåterkalleligt. När ja stod där vid klippet med de många gravstenarna tänkte jag "att vi ska dö

är det enda naturliga — men inte är det nödvändigt att människor dödas i krig".

Under historiens gång har människor dödats under alla krig. I dag är vi framme vid den tidpunkten att de stora Imperialiststaterna ställer till med krig. De har inga mer världsdelar att upptäcka och kolonisera. De omfördelar världen för att få nya marknader där de ska få ut sina industrivaror i profitens heliga namn. De tävlar om vem som är starkast på jorden, på havet eller i luften. Människor dödas. Civila människor i byar och städer. Många som dödas i dessa vidriga angreppskrig får ingen liten vit gravsten över den plats deras döda kropp ska ligga. Och det spelar väl ingen roll var den döda materian ligger heller. Så där står ja o tänker när jag ser bilden med gravstenarna. — Ja kommer att tänka på vad en ung man skrev till mig nyss. Vi har brevväxlat en tid och kommit att tala om döden, begravningsritualer och sådant. I något brev hade ja sagt att ja kunde tänka mig gemensamma minneslunder istället för alla des-

sa millioner gravplatser. Hade nyss hört talas om millionkyrkogårdar utanför London som tog upp mark där levande människor kunde bott. Den unge pojken svarar: "Du skriver om religiös kontra borgerlig begravning — minneslund o. s. v. Det tycker ja är ett djävla nys... fan när man är död kan väl kremering av kroppen ske i några krematorier som anknyts till sopförbränningsstationer. Va fan är det för mening att byta ut en prästs sentimentala spyor mot en ateists dito o kalla det borgerlig begr. och minneslund etc. Några flåspatetiska utläggningar efter det nån dött förefaller mig alltså löjligt — di mortuus nili nisi bene... Ja tycker det är löjligt med det borgerligt kristna kulturarv som även ateister tydligen har inför en död kropp... OK någon har dött... va fan är det för märkvärdigt med död materia. — All den där s. k. respekten för döden o en död kropp har ju ingenting med förnuftstänkandet att göra..." Så skriver en ung pojke till mig. Tänk vad ett litet klipp på en vägg kan sätta igång tankarna.

Karin Lentz:

KALASET

Det ringde häromdagen på vår port
Per var det med ett inbjudningskort
snitsiga byxor och skor i lack
skjorta och scarf i ögonen stack
Ett svagt motorbuller hördes från gatan
Familjefolkan full med ungar för satan
Mamma satt vid ratten
i den mest vansinniga hatten
Pris vare reklam! Hej, konsument!
Lilafärgade glas och kallpermanent
en massa kedjor, Channels rassellänk
spred åt mamma ett gyllenstänk.
Med 8-åringens pipiga stämma
frågade han om Kent var hemma
nähä men hälsa han och säg att
han tar med sig pistol och hatt

för vi ska leka krig ta-ra-ta-ratt.
Med rosa gula och blåa gevär
till Vietnam Kambodja Brasilien det bär
en stojande barnskarehär
med krut k-pist och pickadoll i plast
skarp ammunition delas ut i hast
och sen: räds ej du lilla skara
ge fyr ge eld skjut på bara!

Ett verkligt pang-kalas
med levande att skjuta i kras
Pang! nu e'du dö'
för du e' gul och du e' rö'
och du ska döden dö dö dö
Sen får vi bullar och saft
Oh va' roligt vi haft!

Vår redovisning denna gång börjar med ett belopp på 1.500 kronor. De pengarna utgör kvarlåtenskapen efter vår gamle vän i Uddevalla, *Hjalmar Johansson*, som gick bort våren 1970, nära 89 år gammal. I unga år var han anläggningsarbetare — rallare — men på 20-talet skaffade han sig en liten jordlott som han med otroligt slit arbetade upp från ingenting (där fanns inte ens ett hus när han satte spaden i jorden) till ett egna hem som gav honom och hans kära Hilma en blygsam bärning.

När han av en händelse fick tag på ett ex. av vår tidning någon gång 1966 ringde han upp oss och uttryckte sin stora glädje över att någon gjorde något för att stödja Vietnams folk. Han ville förplikta sig att varje månad bidra med en hundralapp av sin pension. Det blev mycket mera: från 1966 till sin död 1970 hade han skänkt över 10.000 kronor till insamlingen. Det var hans önskan att hans enkla kvarlåtenskap en gång skulle förvandlas i pengar och sändas till Vietnams folk. Gamla vänner till honom har sett till att denna hans önskan uppfyllts. Det är med särskild värme och gripenhet vi ännu en gång för in hans namn i vår redovisningslista.

Transport 174.448: 65
Hjalmar Johansson, Uddevalla, kvarlåtenskap 1.500: —
Iris Axelsson, Sundbyberg 10: —
Myrtle Behm, Malmö 25: —
Anna Wennbom, Johanneshov 20: —
Valborg Carlsson, Vänersborg 10: —
Emy Sjögren, Örebro 25: —
Rosa Bergström, Mölndal 10: —
Sven Persson, Markaryd 50: —
Elsa Stuge, Skattkärr 20: —
Hilma Öberg, Johanneshov 25: —
Hanna Holmstedt, Karlskoga 10: —
Hildegard Liedholm, Alvsjö 10: —
Anna Pettersson, Avesta 20: —
Sally Söderqvist, Stockholm 10: —
Ann-Mari Nilsson, Lidingö 25: —
Nanny o. Erling Larsson, Skövde 25: —
Signe Johansson, Huddinge 15: —
Karin Schultz, Stockholm 150: —
Anny Ohman, Porjus 150: —
Hildur Lönnström, Porjus 150: —
Gustav Fröbom, Porjus 125: —
Jenny Brännström, Glommersträsk 20: —
R. Pohjanen, Porjus 10: —
Anna Pettersson, Gävle 25: —
Iris Leja, Stockholm 20: —
Bror Artur Magnusson, Kristianstad 10: —
Britta Gidlund, Haparanda 50: —
Elin Feldt, Hisings Backa 25: —
Elisabeth Häggqvist, Stockholm 30: —
Ruth Liljeholm, Stockholm 10: —
Vera Rolander, Vålberg 10: —
Essie Åström, Ljusdal, Till Ingrid Perssons, Kalix, minne 10: —
Milly Lundqvist, Avesta 30: —
Sigrid Hultare, Stockholm 15: —
Maj Lindberg, Huskvarna 10: —
Herbert Persson, Landskrona 25: —
Carla Rasmusson, Norrköping 10: —
Ingrid o. Leif Ornell, Eskilstuna 10: —
Edith Johansson, Uddevalla 10: —
Katja Birmann, Stockholm 20: —
Viola o. Sven Nilsson, Enskede 50: —

Gm Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml. 1.163: 50
Koskullskulle-Malmbergets SKV-avd. 300: —
Borlänge SKV-avd. 100: —
Skövde SKV-avd. 20: —
Kviberg—Centrala SKV-avd., Göteborg 100: —
Hälsjöförs SKV-avd. 200: —
V:a Lundby SKV-avd., Göteborg 100: —
Årsta SKV-avd., Stockholm, insaml. 500: —
Piteå—Munksunds SKV-avd. 250: —
Ljungby SKV-avd. 25: —
Bjurslätt SKV-avd., Göteborg 200: 25
Göteborgs SKV-distrikt 250: —
Siri Aschberg, Stockholm 25: —
Marianne Magnusson, Stockholm 15: —
Sigrid Bouvin, Västervik 25: —
Anna Medin, Göteborg 15: —
David Nilén, Luleå 20: —
Ruth Persson, Luleå 10: —
Gunnel Granlid, Stockholm 25: —
Anita Andersson, Göteborg 10: —
Vera Persson, Tyresö 25: —
Lena Olsson, Helsingborg 25: —
Monica Roselius, Linköping 100: —
Dagny Hellqvist, Stockholm 20: —
K. Lundmark, Stockholm 45: —
Magda Sohlberg, Stockholm 25: —
Hervor Alfredsson, Sjuntorp 15: —
Ruth o. Einar Sundin, Dynäs 50: —
Gunborg Olsson, Göteborg 25: —
Elmina Niemi, Kiruna 15: —
Dagmar Beckman, Malmö 100: —
Sigrid Bergh, Stockholm 10: —
Inga Nelson, Stockholm 15: —
Olga o. Josef Söderberg, Bromma 50: —
Edith Hübinette, V:a Frölunda 50: —
Svea Lund, Partille 10: —
Sigrid Broström, Råneå 10: —
S. Nilsson, Sundbyberg 10: —
Sigrid Wallmark, Uppsala 10: —
Borgil Kallesson, Lödöse 10: —
Malwi Gumbel, Uppsala 20: —
Ester Svensson, Göteborg 10: —

Stöd SKV:s Vietnam- insamling

för Vietnams kvinnor och barn

POSTGIRO 5 13 23 — 4

Box 3021, 161 03 Bromma 3

Siv Marklund, Piteå 50: —
Ragnhild Unander, Kiruna 10: —
J. Karlsson, Göteborg 10: —
Ulla-Britt o. Tord Duroj, Solna, Till Hugo Silléns minne 25: —
Maja Holm, Solna, Till Hugo Silléns minne 10: —
Alice Söderman, Solna, Till Hugo Silléns minne 25: —
Barbro o. Åke Björk, Solna, Till Hugo Silléns minne 25: —
Sonja Svensson, Uppsala 25: —
Ruth Lönn, Hågersten 20: —
Rita Vinde, Stockholm, Till Gustav Johanssons minne 100: —
Elin Johansson, V:a Frölunda 10: —
Ruth Svensson, Norrköping 10: —
Inga-Britt o. Evert Wikström, Luleå 100: —
Hellin Sundevåg, Helsingborg 10: —
Helmy Nordin, Eskilstuna 10: —
Anna-Lisa Ogemar, Karlstad 10: —
Barbro Backberger, Vällingby 20: —
Inga Tell, Vällingby 30: —
Elma Karlsson, Lidköping 10: —
Maria Engström, Höganäs 50: —
Naima Zander, Johanneshov 25: —
B. Johansson, Halmstad 25: —
Lilly Pettersson, Halmstad 50: —
Ruth Hallengren, Halmstad 10: —
Ingegärd Lind, Halmstad 10: —
Eivor Svanström, Torslanda 10: —
Elin Ekvall, Huddinge 20: —
Anna-Lisa Lundkvist, Kumla 25: —
Signe Lundström, Kiruna 10: —
Märta Andersson, Södertälje 15: —
A. Nordberg, Västerås 20: —
Greta Englund, Skärholmen 100: —
Elin Ahlén, Sundbyberg 100: —
Tolda Sandblad, Handen 50: —
Linnea Elfström, Bromma 100: —
Birger Svensson, Marieholm 50: —
Mailis Stensman, Lund 20: —

Kronor 182.427: 40

Har du glömt

att förnya prenumerationen på VI MÄNSKOR? Använd då bilagda inbetalningskort. Prenumerationspriset är oförändrat 10 kronor per år.

Vill du hjälpa till

att bredda tidningens läsekrets? Kanske är du villig att offra en femma på en "vänprenumeration"? I så fall skriver du på talongens baksida namn och adress på den person som du vill prenumerera för.

Är du medlem

av Svenska Kvinnors Vänsterförbund? Om inte kan du bli det genom att sända in årsavgiften för 1972 — 15 kronor — direkt till förbundet. Tillhör du redan förbundet men har svårt att delta i avdelningsmötena eller du kanske bor på ort där SKV-avdelning saknas, sänd då in årsavgiften på bilagda inbetalningskort. Årskortet får du sedan omgående.

Vill du stödja

förbundet med ett ekonomiskt bidrag kan du också använda dej av inbetalningskortet.

DDR KULTUR • CENTRUM

MÅSTER SAMUELSG. 71, 111 21 STHLM. Tel. 21 29 58, 21 29 64

Vardagar kl. 11.00—18.00. Lördagar kl. 11.00—15.00.

Bibliotek	● Föredrag, diskussioner, filmkvällar, musikprogram, utställningar m. m.
Diskotek	
Tidningar	● Utlåning av böcker, broschyrer, grammofonskivor, dia-bilder och film.
Tidskrifter	● Specialservice för lärare, skolor och bildningsinstitutioner.
Dia-serier	● Snabbförmedling av boklån direkt från biblioteken i DDR.
Filmarkiv	● All utlåning kostnadsfri.
Broschyrer	● Biblioteks- och diskotekskataloger sändes på begäran, liksom aktuella program för kulturcentrums verksamhet.

Östersjöveckan

1972

14 dagar i juli

Fr. 430 kr

Prospekt och upplysningar

BALTOR AB

Box 2164 - 103 14 Stockholm 2
Tel. 08/10 46 04, 20 09 69, 21 39 05

Kl. 8.30 torsdagen den 24 februari startar årets stora BOKREA

Massor av böcker inom alla områden!

Öppettider: 24/2 8.30—19.00; 25/2 9.00—19.00; 26/2 9.00—16.00;
söndag 27/2 13.00—17.00; 28/2 9.00—19.00.

 kulturcirkeln

Sveavägen 41 (ABF-huset),
Stockholm
Tel. 11 89 30 eller vx 20 50 80

Aktiv bundsförvant

i kampen

mot moms på maten

NY DAG

och

Arbetar-Tidningen

Utkommer onsdagar och fredagar

Enklast att prenumerera per tel.
08/52 00 95 eller 031/12 76 07

BROMMA:

Expresslotter	Snabblotteri
Tombolalotter	Kvicklotteri

*Lägre priser, snabbare leveranser
Illustrerad prislista på begäran*

G. V. GAJNER AB
Alviksvägen 47,
Box 15039, 116 15 Bromma
Tel. 08/25 84 00.

Länsmansgårdens Tobak

Tel. 54 45 72

STOCKHOLM:

Kjällanders Måleri AB till Eder tjänst

Odelbergsvägen 22
121 63 Johanneshov. Tel. 59 30 40

Prenumerera på Vi människor för 1972

I detta nummer:

Alexandra Kollontay 100 år

Frige Angela Davis!

Remissvar på abortutredningen

De flyttar från stan

Den nya kvinnokulturen

Tidevarvet - en opinionsbildare

4 dikter av Astrid Pettersson

Maja Ekelöf om "Minneslundar"